

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ПОСТАНОВА

від 23 листопада 2011 р. № 1392
Київ

Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти

{Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ

[№ 538 від 07.08.2013](#)

[№ 143 від 26.02.2020](#)}

Відповідно до статті 31 [Закону України “Про загальну середню освіту”](#) Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити [Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти](#), що додається.

Установити, що зазначений [Державний стандарт](#) впроваджується в частині базової загальної середньої освіти з 1 вересня 2013 р., а в частині повної загальної середньої освіти - з 1 вересня 2018 року.

2. Визнати такими, що втратили чинність з 1 вересня 2018 р., [постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24 “Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти”](#) (Офіційний вісник України, 2004 р., № 2, ст. 49) та [від 27 серпня 2010 р. № 776 “Про внесення зміни до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затверженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 р. № 24”](#) (Офіційний вісник України, 2010 р., № 65, ст. 2289), крім положень щодо базової загальної середньої освіти, які втрачають чинність з 1 вересня 2013 року.

Прем'єр-міністр України	М.АЗАРОВ
Інд. 70	

	ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392
--	--

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ
базової і повної загальної середньої освіти

{У тексті Державного стандарту слово “МОНмолодьспорт” в усіх відмінках замінено словом “МОН” згідно з Постановою КМ № 538 від 07.08.2013}

I. Загальна частина

Цей Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (далі - Державний стандарт) спрямований на виконання завдань загальноосвітніх навчальних закладів II і III ступеня (далі - загальноосвітні заклади) і визначає вимоги до освіченості учнів основної і старшої школи.

У цьому Державному стандарті поняття вживаються у такому значенні:

1) громадянська компетентність - здатність учня активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства;

2) діяльнісний підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію людини в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти;

3) загальнокультурна компетентність - здатність учня аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності;

4) здоров'язбережувальна компетентність - здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей;

5) інформаційно-комунікаційна компетентність - здатність учня використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань;

6) ключова компетентність - спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти у різних сферах життєдіяльності і належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів;

7) ключова компетенція - певний рівень знань, умінь, навичок, ставлень, які можна застосувати у сфері діяльності людини;

8) компетентнісний підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна і предметна (галузева) компетентності;

9) компетентність - набута у процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці;

10) компетенція - суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини;

11) комунікативна компетентність - здатність особистості застосовувати у конкретному виді спілкування знання мови, способи взаємодії з людьми, що оточують її та перебувають на відстані, навички роботи у групі, володіння різними соціальними ролями;

12) міжпредметна естетична компетентність - здатність виявляти естетичне ставлення до світу в різних сферах діяльності людини, оцінювати предмети і явища, їх взаємодію, що формується під час опанування різних видів мистецтва;

13) міжпредметна компетентність - здатність учня застосовувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і освітніх галузей;

14) навчальна програма - нормативний документ, що конкретизує для кожного класу визначені цим Державним стандартом результати навчання відповідно до освітньої галузі або її складової, деталізує навчальний зміст, у результаті засвоєння якого такі результати досягаються, а також містить рекомендації щодо виявлення та оцінювання результатів навчання;

15) особистісно зорієнтований підхід - спрямованість навчально-виховного процесу на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів на основі рівності у спілкуванні та партнерства у навчанні;

16) предметна (галузева) компетентність - набутий учнями у процесі навчання досвід специфічної для певного предмета діяльності, пов'язаної із засвоєнням, розумінням і застосуванням нових знань;

17) предметна компетенція - сукупність знань, умінь та характерних рис у межах змісту конкретного предмета, необхідних для виконання учнями певних дій з метою розв'язання навчальних проблем, задач, ситуацій;

18) предметна мистецька компетентність - здатність до розуміння і творчого самовираження у сфері музичного, образотворчого та інших видів мистецтва, що формується під час сприймання творів таких видів мистецтва і їх практичного опанування;

19) проектно-технологічна компетентність - здатність учнів застосовувати знання, уміння та особистий досвід у предметно-перетворювальній діяльності;

20) соціальна компетентність - здатність особистості продуктивно співпрацювати з партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції у колективі.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності учнів, зміст якої є інтегративним, відбувається у результаті застосування під час вивчення всіх предметів навчального плану діяльнісного підходу. Навчальними програмами обов'язково передбачається внесок кожного навчального предмета у формування зазначеної компетентності.

Цей Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого, компетентнісного і діяльнісного підходів, що реалізовані в освітніх галузях і відображені в результативних складових змісту базової і повної загальної середньої освіти.

При цьому особистісно зорієнтований підхід до навчання забезпечує розвиток академічних, соціокультурних, соціально-психологічних та інших здібностей учнів.

Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей.

До ключових компетентностей належить уміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності, а до предметних (галузевих) - комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності.

Діяльнісний підхід спрямований на розвиток умінь і навичок учня, застосування здобутих знань у практичних ситуаціях, пошук шляхів інтеграції до соціокультурного та природного середовища.

У цьому Державному стандарті враховано можливості навчального середовища, сприятливого для задоволення фізичних, соціокультурних і пізнавальних потреб учнів.

Цей Державний стандарт складається із:

загальної характеристики складових змісту освіти;

Базового навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступеня згідно з додатком 1 (далі - Базовий навчальний план);

державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів згідно з додатком 2.

Цей Державний стандарт розроблений на основі Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462 (Офіційний вісник України, 2011 р., № 33, ст. 1378), із спрямуванням освітніх галузей на розвиток сформованих і формування нових предметних (галузевих) компетентностей.

Предметні (галузеві) компетентності стосуються змісту конкретної освітньої галузі чи предмета, і для їх опису використовуються такі ключові поняття: “знає і розуміє”, “уміє і застосовує”, “виявляє ставлення і оцінює” тощо.

Цей Державний стандарт включає такі освітні галузі, як “Мови і літератури”, “Суспільствознавство”, “Мистецтво”, “Математика”, “Природознавство”, “Технології”, “Здоров’я і фізична культура”, зміст яких послідовно взаємозв’язаний із змістом відповідних освітніх галузей Державного стандарту початкової загальної освіти.

Зміст освітніх галузей, їх складові, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів відповідають завданням основної і старшої школи у їх послідовному взаємозв’язку. Зміст кожної освітньої галузі структурується та реалізується за навчальними предметами і курсами, програми яких затверджує МОН.

Визначальним для системи вітчизняної загальної середньої освіти є українознавче спрямування всіх освітніх галузей.

Протягом навчання в основній школі учні здобувають базову загальну середню освіту, що разом із початковою є основою загальноосвітньої підготовки, формує в них готовність до вибору професії і реалізації шляхів подальшої освіти. Зміст освіти в основній школі для всіх учнів єдиний.

Варіативність методик організації навчання, а також наявність в учнів можливості обирати курси за вибором залежно від власних пізнавальних здібностей дають змогу застосовувати особистісно зорієнтований, компетентнісний і діяльнісний підходи.

У старшій школі, де навчання є профільним, обов’язковий для вивчення зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення окремих предметів, курсів за вибором загальноосвітніх закладів відповідно до загальної кількості годин, передбачених для кожної галузі, або шляхом застосування модульної технології.

Інваріантна складова Базового навчального плану формується на державному рівні і є обов’язковою для реалізації в усіх навчальних закладах, що дають повну загальну середню освіту.

Освітня потреба старшокласників у профільному навчанні задовольняється шляхом створення мережі загальноосвітніх закладів різного типу, яка складається з однопрофільних і багатопрофільних ліцеїв, гімназій, загальноосвітніх шкіл, що мають змогу повністю реалізувати профільність навчання, а також професійно-технічних навчальних закладів, коледжів. Крім того, освітня потреба учнів старшої школи у профільному навчанні може задовольнятися в межах освітніх округів.

Зміст освіти і вимоги до його засвоєння у старшій школі диференціюються за базовим і профільним рівнями. Базовий рівень визначається обов’язковими вимогами до загальноосвітньої підготовки учнів згідно з цим Державним стандартом, а профільний - навчальними програмами, затвердженими МОН.

У старшій школі співвідношення навчальних годин для вивчення обов’язкових предметів і предметів, самостійно обраних учнями для профільного навчання, становить орієнтовно 50 на 50 відсотків.

Варіативна складова Базового навчального плану формується загальноосвітнім закладом з урахуванням особливостей регіону та індивідуальних освітніх запитів учнів.

На основі цього Державного стандарту МОН організує розроблення і проводить апробацію навчальних програм, які затверджуються в установленому порядку.

Навчальна програма розробляється з урахуванням науково обґрунтованих вимог, що є спільними для всіх навчальних предметів.

Варіативні навчальні програми розробляються з урахуванням потреб різних регіонів і науково-методичних пріоритетів учителя.

На основі Базового навчального плану, який визначає загальні засади організації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх закладах, МОН розробляє типові навчальні плани, в яких зміст освітніх галузей реалізується шляхом вивчення навчальних предметів і курсів інваріантної складової. Загальноосвітні заклади на основі типових навчальних планів складають щороку робочі навчальні плани, в яких конкретизується варіативна складова загальної середньої освіти з урахуванням особливостей організації навчального процесу.

Бюджетне фінансування загальноосвітнього закладу здійснюється з урахуванням установленого Базовим навчальним планом сумарної кількості годин інваріантної та варіативної складових і можливості у процесі вивчення окремих предметів поділу класу на групи.

II. Освітня галузь “Мови і літератури”

Метою освітньої галузі “Мови і літератури” є розвиток особистості учня, формування в нього мовленнєвої і читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій.

Освітня галузь складається з мовного і літературного компонентів. До мовного компонента належать українська мова, мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення), іноземні мови, а до літературного - українська література, світова література і літератури національних меншин. Кожен із компонентів містить кілька наскрізних змістових ліній.

Наскрізними змістовими лініями мовного компонента є мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна.

Мовленнєва лінія забезпечує формування мовленнєвої компетентності шляхом формування та удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, читанні, говорінні, письмі), а також готовності розв’язувати проблеми особистісного і суспільного характеру.

Мовна лінія передбачає формування мовної компетентності шляхом засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів.

Соціокультурна лінія сприяє формуванню соціокультурної компетентності шляхом засвоєння культурних і духовних цінностей, норм, що регулюють соціально-комунікативні відносини між статями, поколіннями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку учнів.

Діяльнісна (стратегічна) лінія сприяє формуванню діяльнісної компетентності шляхом формування навчальних умінь і навичок, опанування стратегіями, що визначають мовленнєву діяльність, соціально-комунікативну поведінку учнів, спрямовані на виконання навчальних завдань і розв’язання життєвих проблем.

Стратегічно важлива для мовного компонента комунікативна компетентність, яка є невід’ємною складовою структури змісту освіти, передбачає оволодіння всіма видами

мовленнєвої діяльності, основами культури усного і писемного мовлення, базовими вміннями і навичками використання мови в різних сферах і ситуаціях.

Для мовного компонента важливими є також такі предметні компетентності, як мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна (стратегічна).

Вивчення мов сприяє збагаченню активного словникового запасу учнів, пізнанню та усвідомленню особливостей життєвого досвіду народів, мови яких вивчаються, важливості оволодіння мовами та задоволенню потреби в користуванні ними як засобом спілкування в різних сферах життєдіяльності, розвиває мовні, інтелектуальні та пізнавальні здібності, формує гуманістичний світогляд, моральні переконання та естетичні смаки, сприяє засвоєнню національних і загальнолюдських цінностей, використанню інформаційних і комунікаційних технологій, виховує в учнів потребу в удосконаленні власної мовленнєвої культури протягом усього життя.

Володіння українською мовою сприяє консолідації громадян у розбудові та зміцненні держави, забезпечує доступ до джерел української духовності, дає змогу випускникам загальноосвітніх закладів у повному обсязі реалізувати в різних галузях чи сферах життєдіяльності можливості, життєві потреби, плани, пов'язані з подальшим здобуттям освіти, опануванням спеціальністю.

Сучасна система навчання іноземних мов дає можливість застосовувати комунікативно-діяльнісний підхід оволодіння мовами як важливим засобом міжкультурного спілкування, усвідомлення учнями особливостей культури народів, мови яких вивчаються, власної національної культури.

Складовими літературного компонента є емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна і компаративна лінії.

Емоційно-ціннісна лінія забезпечує розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності творів української, світової літератури, а також літератур національних меншин, формування світогляду учнів, їх національної свідомості, моралі та громадянської позиції.

Літературознавча лінія передбачає вивчення літературних творів у єдності змісту і форми, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями, застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації художніх творів, розгляд літературних творів, явищ і фактів у контексті літературного процесу, виявлення специфіки літературних напрямів, течій, шкіл у розвитку української літератури, світової літератури і літератур національних меншин, розкриття жанрово-стильових особливостей художніх творів, ознайомлення учнів з основними принципами художнього перекладу.

Культурологічна лінія передбачає усвідомлення творів художньої літератури як важливої складової мистецтва, ознайомлення учнів з основними цінностями світової художньої культури, розкриття особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті, висвітлення зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей, розширення ерудиції учнів, виховання їх загальної культури, поваги до національних і світових традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей.

Компаративна лінія забезпечує порівняння літературних творів, їх компонентів (тем, мотивів, образів, поетичних засобів та іншого), явищ і фактів, що належать до різних літератур, встановлення зв'язків між українською, світовою літературою і літературами національних меншин, розгляд традиційних тем, сюжетів, мотивів, образів у різних літературах, зіставлення оригінальних творів і україномовних перекладів літературних творів, увиразнення особливостей української культури та літератури на основі світової, демонстрацію лексичного багатства і невичерпних стилістичних можливостей української мови.

Зміст літературної освіти з урахуванням вікових особливостей учнів визначає художні твори, літературні явища і факти, розкриває їх ідейно-естетичну своєрідність та значущість в історії української і світової культури, встановлює зв'язки між різними національними літературами, літературою і фольклором, літературою і міфологією, літературою і філософією, літературою та іншими видами мистецтва, передбачає обсяг загальних теоретичних понять, необхідних для розуміння літератури як мистецтва слова, формування вмінь аналізувати та інтерпретувати художні твори в різних аспектах.

Засвоєння учнями літературного компонента сприяє їх залученню до надбань вітчизняного і світового письменства, розвитку стійкої мотивації до читання, потреби у зверненні до художньої літератури протягом життя, збагаченню духовно-емоційного досвіду, формуванню загальної культури, підвищенню рівня володіння українською, іноземними мовами та мовами національних меншин.

Вивчення української літератури сприяє вихованню любові до народу, його мови, звичаїв, національних традицій, культури, розумінню світової та національної історії, проблем сьогодення, розвиткові інтелектуальних, духовних та естетичних цінностей.

Вивчення літератур національних меншин сприяє усвідомленню учнями розмаїття культурного багатства нашої держави, а світової літератури - залученню учнів до загальнолюдських цінностей, вихованню толерантного ставлення до різних народів, народностей, рас і культур.

Основна школа

Зміст мовного і літературного компонентів в основній школі спрямований на досягнення належного рівня сформованості в учнів вміння користуватися мовними засобами в усіх видах мовленнєвої діяльності, читати та усвідомлювати прочитане, на розвиток інтересу до художньої літератури і системного читання, розкриття за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей, формування гуманістичного світогляду особистості, розширення її культурно-пізнавальних інтересів, виховання в учнів любові, поваги до традицій українського народу, толерантного ставлення до культурних традицій інших народів.

Завданнями освітньої галузі в основній школі є:

формування стійкої мотивації до вивчення української мови і літератури, іноземних мов, мов і літератур національних меншин, світової літератури, любові до української мови і культури, а також поваги до інших мов і культур;

ознайомлення з мовною системою і формування на її основі базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок;

вироблення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої (аудіювання, читання, говоріння, письмо) та читацької діяльності, різних сферах спілкування (особистісна, публічна, освітня);

формування комунікативної і літературної компетентностей;

ознайомлення із здобутками художньої оригінальної та перекладної літератури;

формування знань про специфіку художньої літератури як виду мистецтва, розвиток умінь і навичок учнів сприймати, аналізувати та інтерпретувати літературний твір у літературному та культурному контексті, взаємозв'язку з іншими видами мистецтва;

формування мовленнєвої і читацької культури, творчих здібностей, культури ведення діалогу, розвиток критичного мислення та естетичних смаків учня;

формування гуманістичного світогляду, духовного світу учня, його моралі, загальної культури, особистісних рис громадянина України, який усвідомлює свою належність до світової спільноти.

Старша школа

Навчання мови і літератури у старшій школі полягає у розвитку здобутих в основній школі вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої та читацької діяльності, розвитку комунікативної компетентності з іноземних мов, заохоченні учнів до розширення кола читання, осмислення духовної цінності та поезики художніх творів, поглибленні культурно-пізнавальних інтересів учнів, усвідомленні ними ролі мови і літератури в сучасному світі, формуванні рис успішного мовця і творчого читача з високим рівнем загальної культури, активною громадянською позицією, національною свідомістю, вихованні в учнів поваги до культурних традицій різних народів.

Завданнями освітньої галузі в старшій школі є:

подальший розвиток мотивації до вивчення мови і літератури, засвоєння через мову і літературу історії, культури народу, моральних та естетичних цінностей, формування духовного світу учнів, їх світоглядних переконань, громадянських якостей, утвердження за допомогою засобів мови і літератури національних і загальнолюдських цінностей;

розвиток умінь вільно спілкуватися в різних ситуаціях, формулювати та відстоювати власну думку, вести дискусію, оцінювати життєві явища, моральні, суспільні, історичні та інші проблеми сучасності, висловлювати щодо них власне ставлення, досягати взаєморозуміння та взаємодії з іншими людьми;

удосконалення базових лексичних, граматичних, стилістичних, орфоепічних, правописних умінь і навичок, узагальнення та поглиблення знань учнів про мову як суспільне явище і про літературу - як мистецтво слова;

вироблення вмінь орієнтуватися у різноманітній інформації українською та іншими мовами, у світі класичної і масової літератури, користуватися сучасними інформаційними комунікаціями (Інтернетом, системою дистанційного навчання тощо), провадити пошуково-дослідницьку діяльність (знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, систематизувати, зіставляти різноманітні факти та відомості), застосовувати на практиці здобуті у процесі вивчення мови і літератури знання, набуті вміння та навички;

удосконалення під час провадження дослідницької діяльності навичок самостійної навчальної діяльності, саморозвитку, самоконтролю, розвиток художньо-образного мислення, інтелектуальних і творчих здібностей учнів, їх емоційно-духовної сфери, естетичних смаків і загальної культури.

III. Освітня галузь “Суспільствознавство”

Метою освітньої галузі “Суспільствознавство”, що складається з історичного та суспільствознавчого компонентів, є забезпечення розвитку учня як особистості, що керується гуманістичними нормами і цінностями, усвідомлює себе громадянином України та успішно самореалізується в сучасному українському суспільстві.

Завданнями освітньої галузі є:

забезпечення реалізації можливостей розвитку учня як вільної особистості, здатної за допомогою набутих ключових та галузевих компетентностей ефективно самореалізовуватися в сучасному багатоманітному глобалізованому світі та брати участь у житті демократичної, соціальної, правової держави і громадянського суспільства, вчитися протягом усього життя;

розвиток інтелекту дитини, її критичного та творчого мислення, визначення нею власної ідентичності як особистості, громадянина, члена родини, етнічної, релігійної, регіональної та локальної спільноти;

формування в учнів почуття власної гідності, поваги до прав людини, гуманістичних традицій та загальнолюдських цінностей, здатності формувати власну етичну позицію та дотримуватися правил соціально відповідальної поведінки.

Зміст освітньої галузі реалізується шляхом вивчення окремих навчальних предметів (історії, права, економіки тощо), що відображають основи відповідних наук, інтегрованих курсів (громадянської освіти, суспільствознавства тощо).

Історичний компонент

Метою навчання історії в загальноосвітній школі є формування в учнів ідентичності та почуття власної гідності у результаті осмислення соціального та морального досвіду минулих поколінь, розуміння історії і культури України в контексті історичного процесу.

Історичний компонент забезпечує:

розвиток інтересу учнів до історії як сфери знань і навчального предмета, власних освітніх запитів учнів і вміння їх задовольняти;

отримання та засвоєння системних знань про головні події, явища та тенденції в історії України та світу;

ознайомлення учнів з духовними і культурними надбаннями та цінностями, історико-культурними традиціями українського народу і цивілізації в цілому;

визначення, відбір і використання у процесі пошуку інформації про минуле різних видів історичних джерел, у тому числі текстових, візуальних та усних, артефактів, об'єктів навколишнього історичного середовища (музеїв, архівів, пам'яток культури та архітектури), а також інформаційно-комп'ютерних технологій;

вміння представляти обґрунтовані та структуровані знання з історії, власне розуміння історії з використанням відповідного понятійного апарату та виважено розглядати контраверсійні і суперечливі теми.

Зміст історичного компонента структуровано з урахуваннями специфіки історичного знання та хронологічних етапів розвитку людства за такими наскрізними змістовими лініями: людина - людина, людина - суспільство, людина - влада, людина - світ уявлень та ідей, людина - простір, людина - природа, людина - світ речей. Зазначені змістові лінії подаються за групами у складових змісту освітньої галузі і в державних вимогах до рівня загальноосвітньої підготовки учнів із застосуванням проблемно-тематичного підходу, що поєднаний з оглядовим, тематичним та поглибленим вивченням і синхронним викладанням взаємопов'язаних курсів історії України та всесвітньої історії.

Суспільствознавчий компонент

Метою навчання суспільствознавства є створення умов для розвитку особистості компетентного, активного, відповідального громадянина України, члена європейської і світової спільноти, що здатний сприймати та ефективно відповідати на сучасні індивідуальні та суспільні виклики і загрози.

Завданнями суспільствознавчої освіти є:

розвиток інтересу до суспільствознавства;

формування в учнів цілісної системи вмінь і навичок дослідження суспільних проблем, пропонування способів їх розв'язання, проведення аналізу та оцінювання суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі;

здійснення самостійного пошуку у різних видах джерел інформації про життя суспільства і людини в ньому;

формування активної громадянської позиції, загальнолюдських моральних якостей, правової та економічної культури, мотивації до соціальної активності.

Основними змістовими лініями суспільствознавчого компонента є людина в суспільно-політичній сфері, людина в соціальній сфері, людина у правовій сфері, людина в економічній сфері, людина в культурно-духовній сфері.

IV. Освітня галузь “Мистецтво”

Основною метою освітньої галузі “Мистецтво” є формування в учнів у процесі сприймання, інтерпретації, оцінювання ними творів мистецтва та провадження практичної діяльності системи ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей як цілісної єдиної основи світогляду, а також здатності до художньо-творчої самореалізації і культурного самовираження.

Завданнями освітньої галузями є:

оволодіння системою вмінь і навичок у галузі мистецтва, формування світогляду, креативних і комунікативних якостей;

формування вмінь і навичок аналізувати, інтерпретувати та оцінювати твори мистецтва, виявляти їх національну своєрідність;

збагачення духовного світу учнів у результаті вивчення творів мистецтва;

формування ціннісного ставлення до дійсності і творів мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів;

виховання здатності до художньої самореалізації, культурного самовираження, задоволення потреби в мистецькій самоосвіті.

Зміст освітньої галузі передбачає цілісний художньо-естетичний розвиток особистості учня шляхом опанування різних видів мистецтва і координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів полікультурного і поліхудожнього образу світу.

Змістовими лініями освітньої галузі є музична, образотворча, культурологічна.

В основній школі зміст освітньої галузі спрямований на розширення у процесі опанування творів мистецтва і художньо-практичної діяльності набутих у початковій школі ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей.

У старшій школі зміст освітньої галузі “Мистецтво” спрямований на формування художнього мислення та світогляду учнів, поглиблення їх ключових, міжпредметних естетичних і предметних мистецьких компетентностей шляхом узагальнення знань, умінь і навичок, набутих в основній школі.

V. Освітня галузь “Математика”

Основною метою освітньої галузі “Математика” є формування в учнів математичної компетентності на рівні, достатньому для забезпечення життєдіяльності в сучасному світі, успішного оволодіння знаннями з інших освітніх галузей у процесі шкільного навчання, забезпечення інтелектуального розвитку учнів, розвитку їх уваги, пам’яті, логіки, культури мислення та інтуїції.

Завданнями освітньої галузі є:

розкриття ролі та можливостей математики у пізнанні та описанні реальних процесів і явищ дійсності, забезпечення усвідомлення математики як універсальної мови природничих наук та органічної складової загальної людської культури;

розвиток логічного, критичного і творчого мислення учнів, здатності чітко та аргументовано формулювати і висловлювати свої судження;

забезпечення оволодіння учнями математичною мовою, розуміння ними математичної символіки, математичних формул і моделей як таких, що дають змогу описувати загальні властивості об'єктів, процесів та явищ;

формування здатності логічно обґрунтовувати та доводити математичні твердження, застосовувати математичні методи у процесі розв'язування навчальних і практичних задач, використовувати математичні знання і вміння під час вивчення інших навчальних предметів;

розвиток умінь працювати з підручником, опрацьовувати математичні тексти, шукати і використовувати додаткову навчальну інформацію, критично оцінювати здобуту інформацію та її джерела, виокремлювати головне, аналізувати, робити висновки, використовувати отриману інформацію в особистому житті;

формування здатності оцінювати правильність і раціональність розв'язання математичних задач, обґрунтовувати твердження, розпізнавати логічно некоректні міркування, приймати рішення в умовах неповної, надлишкової, точної та ймовірнісної інформації.

Основна школа

Завданнями освітньої галузі, що визначають зміст математичної освіти в основній школі, є:

розширення знань про число (від вивчених у початковій школі натуральних чисел до дійсних), формування культури усних, письмових, інструментальних, точних і наближених обчислень;

формування системи функціональних понять, умінь використовувати функції та їх графіки для характеристики залежностей між величинами явищ і процесів;

забезпечення оволодіння учнями мовою алгебри, уміннями здійснювати перетворення алгебричних виразів, розв'язувати рівняння, нерівності та їх системи, моделювати за допомогою рівнянь реальні ситуації, пояснювати здобуті результати;

формування уявлень про математичну статистику і теорію ймовірності як окремі науки, про особливості організації статистичних досліджень, наочне подання статистичних даних, визначення числових характеристик статистичного ряду, понять випадкової події та її ймовірності;

забезпечення оволодіння учнями мовою геометрії, розвиток просторового уявлення, умінь виконувати геометричні побудови;

формування знань про геометричні фігури на площині, їх властивості, а також умінь застосовувати вивчене у процесі розв'язування геометричних задач;

ознайомлення із способами і методами математичних доведень, формування умінь використовувати їх у процесі навчання;

формування знань про основні геометричні величини (довжина, площа, об'єм, міра кута), способи їх знаходження серед плоских і просторових фігур, формування умінь застосовувати здобуті знання у навчальних і життєвих ситуаціях.

Старша школа

Завданнями освітньої галузі, що визначають зміст математичної освіти у старшій школі, є:

розширення компетентностей учнів щодо тотожних перетворень виразів (степеневих, логарифмічних, ірраціональних, тригонометричних), розв'язування відповідних рівнянь і нерівностей;

завершення формування поняття числової функції у результаті вивчення степеневих, показникових, тригонометричних класів функцій, формування вмінь їх досліджувати і використовувати для опису і вивчення явищ і процесів;

ознайомлення з ідеями і методами диференціального та інтегрального обчислення, формування елементарних умінь їх практичного застосування;

формування практичної компетентності щодо розпізнавання випадкових подій, обчислення їх ймовірності, застосування базових статистико-ймовірнісних моделей під час розв'язування навчальних і практичних задач та опрацювання експериментальних даних у процесі вивчення предметів природничого циклу;

формування системи знань про просторові фігури та їх основні властивості, способи обчислення площ їх поверхонь і об'ємів, а також умінь застосовувати здобуті знання під час розв'язування навчальних і практичних задач;

формування уявлення про аксіоматичну побудову математичних теорій.

Зазначені завдання виконуються у процесі опанування навчального змісту освітньої галузі “Математика”, в якому виокремлюються такі змістові лінії: числа, вирази, рівняння і нерівності, функції, елементи комбінаторики, теорії ймовірності та математичної статистики, геометричні фігури і геометричні величини.

VI. Освітня галузь “Природознавство”

Метою освітньої галузі “Природознавство” є формування в учнів природничо-наукової компетентності як базової та відповідних предметних компетентностей як обов'язкової складової загальної культури особистості і розвитку її творчого потенціалу.

Завданнями освітньої галузі є:

забезпечення оволодіння учнями термінологічним апаратом природничих наук, засвоєння предметних знань та усвідомлення суті основних законів і закономірностей, що дають змогу зрозуміти перебіг природних явищ і процесів;

забезпечення усвідомлення учнями фундаментальних ідей і принципів природничих наук;

набуття досвіду практичної та експериментальної діяльності, здатності застосовувати знання у процесі пізнання світу;

формування ціннісних орієнтацій на збереження природи, гармонійну взаємодію людини і природи, а також ідей сталого розвитку.

Загальними змістовими лініями освітньої галузі є:

закони і закономірності природи;

методи наукового пізнання, специфічні для кожної з природничих наук;

екологічні основи ставлення до природокористування;

екологічна етика;

значення природничо-наукових знань у житті людини та їх роль у суспільному розвитку;

рівні та форми організації живої і неживої природи, які структурно представлені в таких компонентах освітньої галузі, як загально-природничий, астрономічний, біологічний, географічний, фізичний, хімічний, екологічний.

Загальноприродничий компонент забезпечує формування в учнів основи цілісного уявлення про природу і місце людини в ній, пропедевтичну підготовку учнів до вивчення окремих навчальних предметів, що сприяє розвитку ціннісних орієнтацій учнів у різних сферах життєдіяльності та їх адекватній поведінці в навколишньому природному середовищі.

Астрономічний компонент зорієнтований на забезпечення засвоєння учнями наукових фактів, понять і законів астрономії, методів її дослідження, усвідомлення знань про будову Сонячної системи, створення і розвиток Всесвіту, формування наукового світогляду.

Біологічний компонент забезпечує засвоєння учнями знань про закономірності функціонування живих систем, їх розвиток і взаємодію, взаємозв'язок із неживою природою, оволодіння основними методами пізнання живої природи, розуміння біологічної картини світу, цінності таких категорій, як знання, життя, природа, здоров'я, формування свідомого ставлення до екологічних проблем, усвідомлення біосферної етики, застосування знань з біології у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, оцінювання їх ролі для суспільного розвитку, перспектив розвитку біології як науки та її значення у забезпеченні існування біосфери.

Географічний компонент спрямований на засвоєння учнями знань про природну і соціальну складову географічної оболонки Землі, формування в учнів комплексного, просторового, соціально орієнтованого знання про планету Земля у результаті застосування краєзнавчого, регіонального і планетарного підходів та усвідомлення цілісного географічного образу своєї країни.

Фізичний компонент забезпечує усвідомлення учнями основ фізичної науки, засвоєння ними основних фізичних понять і законів, наукового світогляду і стилю мислення, розвиток здатності пояснювати природні явища і процеси та застосовувати здобуті знання під час розв'язання фізичних задач, удосконалення досвіду провадження експериментальної діяльності, формування ставлення до фізичної картини світу, оцінювання ролі знань фізики в житті людини і суспільному розвитку.

Хімічний компонент забезпечує засвоєння учнями знань про речовини та їх перетворення, хімічні закони і методи дослідження, навички безпечного поводження з речовинами, формує ставлення до екологічних проблем і розуміння хімічної картини світу, вміння оцінювати роль хімії у виробництві та житті людини.

Екологічний компонент спрямований на формування в учнів екологічної свідомості та дотримання правил екологічно безпечної поведінки в навколишньому природному середовищі.

VII. Освітня галузь “Технології”

Метою освітньої галузі “Технології” є формування і розвиток проектно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей для реалізації творчого потенціалу учнів і їх соціалізації у суспільстві.

Освітня галузь складається з інформаційно-комунікаційного та технологічного компонентів.

Зміст предметів освітньої галузі має чітко виражену прикладну спрямованість і реалізується переважно шляхом застосування практичних методів і форм організації занять.

Інформаційно-комунікаційний компонент

Реалізація інформаційно-комунікаційного компонента спрямована на формування предметної інформаційно-комунікаційної компетентності та ключових компетентностей.

Завданнями навчання інформатики в основній школі є формування в учнів навичок і вмінь проводити основні операції з інформаційними об'єктами, зокрема:

здійснювати пошук необхідної інформації з використанням пошукових і експертних систем, зокрема Інтернету;

створювати інформаційні об'єкти, фіксувати, записувати, спостерігати за ними і вимірювати їх, зокрема, в рамках реалізації індивідуальних і колективних проектів;

висувати і перевіряти нескладні гіпотези навчально-пізнавального характеру, створювати, вивчати та використовувати інформаційні об'єкти;

використовувати засоби інформаційно-комунікаційних технологій для обміну інформацією, спілкування;

планувати, організовувати індивідуальну і колективну діяльність в інформаційному середовищі.

У галузі теоретичної інформатики учні:

вивчають, аналізують інформаційні процеси, що відбуваються у живій природі, суспільстві та техніці;

одержують уявлення про основи управління, прийняття рішень, основні принципи роботи засобів інформаційних технологій;

ознайомлюються з інформаційним моделюванням;

розвивають алгоритмічне мислення як засіб планування, організації діяльності.

У галузі соціальної інформатики учні:

одержують уявлення про роль інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у розвитку сучасної цивілізації, інформаційній інфраструктурі суспільства, про основні види засобів масової інформації та взаємодію людини з такими засобами;

засвоюють юридичні та морально-етичні норми роботи з інформаційними даними і програмними продуктами;

отримують уявлення про інформаційну безпеку суспільства та особистості.

Завданнями навчання інформатики у старшій школі є формування в учнів здатності:

виявляти та аналізувати інформаційні процеси в технічних, біологічних і соціальних системах;

будувати і використовувати інформаційні моделі, а також засоби опису та моделювання явищ і процесів.

Технологічний компонент

Основною умовою реалізації технологічного компонента є технологічна та інформаційна діяльність, що провадиться від появи творчого задуму до реалізації його в готовому продукті.

Завданнями навчання технологій є:

формування цілісного уявлення про розвиток матеріального виробництва, роль техніки, проектування і технологій у розвитку суспільства;

ознайомлення учнів із виробничим середовищем, традиційними, сучасними і перспективними технологіями обробки матеріалів, декоративно-ужитковим мистецтвом;

формування здатності розвивати надбання рідної культури з використанням засобів декоративно-ужиткового мистецтва;

набуття учнями досвіду провадження технологічної діяльності, партнерської взаємодії і ціннісних ставлень до трудових традицій;

розвиток технологічних умінь і навичок учнів;

усвідомлення учнями значущості ролі технологій як практичного втілення наукових знань;

реалізація здібностей та інтересів учнів у сфері технологічної діяльності;

створення умов для самореалізації, розвитку підприємливості та професійного самовизначення кожного учня;

оволодіння вмінням оцінювати власні результати предметно-перетворювальної діяльності та рівня сформованості ключових і предметних компетентностей.

VIII. Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”

Основною метою освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” є розвиток здоров’язбережувальної компетентності шляхом набуття учнями навичок збереження, зміцнення, використання здоров’я та дбайливого ставлення до нього, розвитку фізичної культури особистості та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій та захисту України.

{Абзац перший розділу VIII із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 143 від 26.02.2020}

Завданнями освітньої галузі є:

поглиблення в учнів знань про власне здоров’я, фізичний розвиток, необхідність ведення здорового способу життя, безпечну поведінку, фізичну культуру особистості, взаємозв’язок організму людини з навколишнім природним середовищем;

формування в учнів знання про здоров’я і безпеку, здоровий і безпечний спосіб життя, фізичну культуру;

підвищення рівня рухової активності;

удосконалення життєво необхідних умінь та навичок, вміння використовувати їх у навчальній та повсякденній діяльності;

створення мотивації учнів щодо дбайливого ставлення до власного здоров’я, занять фізичною культурою, вдосконалення фізичної, соціальної, психічної і духовної складових здоров’я;

усвідомлення учнями цінності життя і здоров’я, значущості здорового і безпечного способу життя та фізичної культури;

збагачення власного досвіду учнів щодо збереження здоров’я;

розширення функціональних можливостей організму учня шляхом цілеспрямованого розвитку природних здібностей, основних фізичних якостей;

підготовка молоді до забезпечення власної безпеки та безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу, до служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях.

Здоров’язбережувальна компетентність як:

ключова формується на міжпредметному рівні шляхом оволодіння предметними компетенціями з урахуванням специфіки предметів та пізнавальних можливостей учнів основної школи;

предметна - у результаті засвоєння змісту предметів освітньої галузі і оволодіння учнями відповідними компетенціями.

Загальними змістовими лініями освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура” є здоров’я, фізична культура, безпека життєдіяльності, захист України і цивільна оборона.

{Абзац п'ятнадцятий розділу VIII із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 143 від 26.02.2020}

БАЗОВИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН загальноосвітніх навчальних закладів II-III ступеня

Найменування освітньої галузі	Загальна кількість годин								
	II ступінь (5 - 9 класи)			III ступінь (10 - 11 класи)			Разом II і III ступені (5 - 11 класи)		
	на тиждень	на рік	відсотків	на тиждень	на рік	відсотків	на тиждень	на рік	відсотків
Інваріантна складова									
1. Мови і літератури	45	1575	27	12	420	15,8	57	1995	23,4
2. Суспільствознавство	10	350	6	6	210	7,9	16	560	6,5
3. Мистецтво*	8	280	4,7				8	280	3,3
4. Математика	20	700	12	6	210	7,9	26	910	10,7
5. Природознавство	30	1050	18	6	210	7,9	36	1260	14,8
6. Технології*	14	490	8,3				14	490	5,7
7. Здоров'я і фізична культура**	20	700	12	6	210	7,9	26	910	10,7
Разом	147	5145	88	36	1260	47,4	183	6405	75
Варіативна складова									
1. Цикл профільних предметів***				24	840	31,6	24	840	10,2
2. Цикл вибірково-обов'язкових предметів				6	210	7,9	6	210	2,5
3. Додаткові години на впровадження поглибленого вивчення окремих предметів, допрофільного та	20	700	12	10	350	13,1	30	1050	12,3

профільного навчання, на курси за вибором, факультативи, індивідуальні заняття									
Разом	20	700	12	40	1400	52,6	60	2100	25
Гранично допустиме навчальне навантаження	157	5495		66	2310		223	7805	
Усього (загальне навчальне навантаження)	167	5845	100	76	2660	100	243	8505	100

* Освітні галузі “Технології” та “Мистецтво” у старшій школі належать до вибірково-обов’язкових предметів.
 ** Години, передбачені для фізичної культури освітньої галузі “Здоров’я і фізична культура”, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження учнів.
 *** Цикл профільних предметів складається із профільних предметів (наприклад, фізики та математики у класі фізико-математичного профілю); профілюючих предметів (наприклад, екології у класі біолого-хімічного профілю чи географії у класі економічного профілю), курсів профільного навчання (наприклад, країнознавства у класі профілю іноземної філології).

Додаток 2 до Державного стандарту

ДЕРЖАВНІ ВИМОГИ до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

Зміст освіти	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
I. Освітня галузь “Мови і літератури” Основна школа Мовний компонент Українська мова. Мови національних меншин (мови навчання і мови вивчення) <i>Мовленнєва лінія</i>	
Мовлення як засіб спілкування, пізнання і впливу. Ситуація і сфери спілкування. Форми мовлення. Види мовленнєвої діяльності. Культура спілкування. Стили, типи і жанри мовлення	вміння розрізняти усне і писемне мовлення, розмовляти правильно і комунікативно доцільно, орієнтуватися в мовленнєвій ситуації, сферах спілкування, осмислювати, планувати і реалізувати задум, висловлювати, удосконалювати його, володіти всіма видами мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), різними типами, стилями і жанрами мовлення з урахуванням ситуації

	спілкування, дотримуватися культури мовлення, правил спілкування і мовленнєвого етикету
<i>Аудіювання</i>	
Сприймання на слух, розуміння текстів, що належать до різних стилів, типів і жанрів мовлення	сприймати текст на слух, запам'ятовувати його зміст, виявляти розуміння тексту і підтексту прослуханого, визначати тему та основну думку твору, оцінювати почуте, аналізувати особливості мовної форми, користуватися різними видами слухання
<i>Говоріння</i>	
Переказування (докладне, стисле, вибіркоче), діалогічні та монологічні висловлювання різних типів і стилів мовлення	переказувати (докладно, стисло, вибірково) вивчені, прослухані або прочитані твори, створювати діалогічні та монологічні тексти з урахуванням ситуації спілкування та комунікативного завдання, бути здатним висловлювати власну думку, аналізувати різні погляди на предмет обговорення, дотримуватися мовних, етичних норм та норм етикету, вміти удосконалювати власне мовлення
<i>Читання</i>	
Формування, розвиток техніки читання вголос і мовчки, розуміння самостійно прочитаних текстів, які належать до різних типів, стилів і жанрів мовлення	читати вголос і мовчки за визначеними програмою нормативами, розуміти, запам'ятовувати, різнобічно аналізувати зміст і форму прочитаного твору, вміти висловлювати власну думку про прочитане, самостійно працювати з текстом, користуватися різними видами читання
<i>Письмо</i>	
Побудова письмових текстів (монолог, діалог, полілог) різних типів, стилів і жанрів мовлення	письмово переказувати (докладно, стисло, вибірково), самостійно створювати письмові тексти, висловлювати в них власну думку про певну подію, ситуацію, прочитаний твір, дотримуватися вимог до мовлення, удосконалювати написане
<i>Мовна лінія</i>	
<i>Фонетика. Орфоенія. Графіка</i>	

Звукова система мови. Складоподіл. Наголос. Сильна і слабка позиції звуків у слові та позначення їх на письмі. Алфавіт. Звукове значення букв. Орфоепічні норми. Орфоепічний словник	розрізняти звуки мови і букви, дотримуватися орфоепічних норм у власному мовленні, вільно користуватися алфавітом, орфоепічним словником
<i>Лексикологія і фразеологія</i>	
Лексичне значення слів і фразеологізмів. Однозначні та багатозначні, стилістично та емоційно нейтральні і стилістично та емоційно забарвлені слова. Пряме і переносне значення слова. Групи слів за значенням. Синоніми і антоніми, омоніми, пароніми. Групи слів за походженням, сферою використання. Фразеологізми, їх різновиди	визначати істотні ознаки лексикологічних понять і фразеологізмів, пряме і переносне значення слова, стилістично та емоційно нейтральні і стилістично та емоційно забарвлені слова, групи слів за значенням, походженням, сферою використання, використовувати слова і фразеологізми, тлумачити лексичне значення загальноживаних слів і фразеологізмів, добирати до них синоніми, антоніми, омоніми і пароніми
Етимологія слова. Навчальні словники різних видів	пояснювати етимологію окремих слів, користуватися словниками
<i>Будова слова. Словотвір</i>	
Будова слова і значення морфем. Способи творення слів. Морфемний і словотвірний словники	пояснювати значення слова шляхом проведення аналізу його будови, розрізняти словозміну і словотвір, правильно і комунікативно доцільно використовувати слова з урахуванням значення їх морфем, користуватися морфемним і словотвірним словниками
<i>Морфологія</i>	
Лексичне та граматичне значення слова. Частини мови. Граматичні характеристики частин мови. Роль частин мови у реченні. Довідники з морфології	розрізняти частини мови, визначати роль морфологічних засобів у побудові висловлювань, правильно і стилістично доцільно використовувати форми слів, що належать до різних частин мови, користуватися довідковою літературою
<i>Синтаксис</i>	
Синтаксичні одиниці, їх види, будова, способи вираження. Синтаксичні засоби, їх роль у побудові висловлювань. Способи передачі мовлення: пряма і	пояснювати семантику, будову словосполучень, речень різних видів, визначати і будувати синтаксичні одиниці, висловлювати той самий зміст за допомогою різних синтаксичних засобів,

непряма мова. Складне синтаксичне ціле. Довідники із синтаксису та пунктуації	будувати тематично цілісний, структурований зв'язний текст, користуватися довідниками
<i>Стилістика</i>	
Стилi. Стилістичні можливості мовних одиниць, їх функціонування у мовленні	комунікативно доцільно використовувати стилістичні можливості вивчених мовних одиниць в усному і писемному мовленні
<i>Орфографія</i>	
Написання разом, окремо, через дефіс. Правила переносу слів. Орфографічні правила, списки слів для запам'ятовування. Орфографічний словник	правильно писати слова відповідно до вивчених орфографічних правил і словникові слова, перевіряти написане, користуватися орфографічним словником
<i>Пунктуація</i>	
Розділові знаки, їх функції. Розділові знаки у простому і складному реченнях. Розділові знаки у прямій мові, діалозі. Довідники з пунктуації	визначати смислові та синтаксичні відношення у реченні для обґрунтування вибору розділових знаків, пунктуаційно правильно оформляти речення різних видів, діалог
<i>Соціокультурна лінія</i>	
Особливості національної культури, звичаї, традиції, свята, визначні діячі, суспільно-політичні події, державна символіка. Матеріальна і духовна культура рідного народу, Найвідоміші фольклорні твори як відображення народного досвіду, особливостей національного характеру, їх етнокультурний колорит	визначати особливості національної культури, використовувати ці знання і знання, здобуті під час вивчення інших предметів, у власному мовленні, пояснювати значення слів, найуживаніших усталених висловів, сприймати зміст найвизначніших творів, використовувати їх у своєму мовленні, дотримуватися правил мовленнєвої поведінки відповідно до загальнолюдських норм і специфіки національної культури
<i>Діяльнісна лінія</i>	
Основні загальнонавчальні, творчі вміння як предмет практичного засвоєння учнів. Основні комунікативні стратегії, стратегії співпраці	застосовувати основні загальнонавчальні, творчі вміння, використовувати їх у різних життєвих і навчальних ситуаціях, користуватися основними комунікативними стратегіями

Іноземні мови
Мовленнєва лінія

Сфери спілкування

Особистісна

Тематичні блоки:

Я, моя родина, друзі, відпочинок, дозвілля, відвідання магазину, покупки, природа і погода, охорона навколишнього природного середовища

Публічна

Тематичні блоки:

Охорона здоров'я, улюблений письменник, улюблена книга, кіно і театр, телебачення, музика, молодіжна культура, наука, технічний прогрес, життя суспільства, подорож і екскурсії, пам'ятки культури, спорт, країна, мова якої вивчається

аудіювання

розуміти зміст нескладних висловлювань, що стосуються особистісної, публічної, освітньої сфери спілкування, а також нескладних текстів пізнавального та країнознавчого характеру, повний зміст висловлювання вчителя і учнів, що стосуються особистісної, публічної, освітньої сфери, нескладні тексти, виділяти головну думку, використовуючи лінгвістичну та контекстуальну здогадку, прості пояснення, наприклад, щодо використання різних видів транспорту, пересування в незнайомому місті, основний зміст повідомлень, оголошень, репортажів, здобувати інформацію з радіо- та телепередач на побутову тематику

Освітня

читання

Тематичні блоки:

Робота і професія, плани на майбутнє

розуміти зміст нескладних автентичних текстів різних жанрів і стилів, що співвідносяться з особистісною, публічною, освітньою сферами спілкування, користуватися словником та іншою довідковою літературою, розуміти основний зміст газетних, журнальних текстів, текстів науково-популярного і публіцистичного стилів, виділяти основну думку, уміти переглянути значний за обсягом текст (серію текстів) для пошуку необхідної інформації, здобувати інформацію з оголошень, проспектів, меню, розкладів, брошур, коротких офіційних документів

говоріння

монологічне мовлення

створювати зв'язне повідомлення, використовуючи в разі потреби лексичні або зображувальні опори, готувати повідомлення щодо певної ситуації в межах визначених сфер спілкування, передавати основний зміст прочитаного, побаченого або почутого, висловлюючи своє ставлення, давати оцінку особам, вчинкам, подіям, явищам, про які йдеться

	<p>діалогічне мовлення</p> <p>встановлювати і підтримувати спілкування із співрозмовником у межах визначеної тематики і сфери спілкування, ініціювати і завершувати спілкування, використовуючи для цього відповідні зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається, ініціювати і підтримувати спілкування, доводити співрозмовникові власну точку зору, обґрунтовуючи її</p>
	<p><i>письмо</i></p> <p>робити нотатки, складати план, заповнювати анкету, опитувальний лист, уміти написати лист, повідомлення, автобіографію, писати твори в межах визначених сфер спілкування, висловлюючи власне ставлення до проблем, які порушуються</p>
<p><i>Мовна лінія</i></p>	
<p>Активна і пасивна лексика. Фразеологічні ідіоми. Усталені вислови. Граматична система мови. Категорії, класи і структури нормативної граматики мови, яка вивчається. Багатозначність слів, їх зв'язок з контекстом. Граматична семантика. Система транскрипційних знаків</p>	<p>знати достатню кількість мовних одиниць для забезпечення комунікативних потреб (намірів) у межах визначених сфер і тематики спілкування, складати речення, необхідні для використання у найбільш типових ситуаціях спілкування, знати основні правила орфографії та пунктуації, уміти продукувати письмове повідомлення з дотриманням мовних правил</p>
<p><i>Соціокультурна лінія</i></p>	
<p>Відомості, що стосуються: найтипівіших особливостей культури, звичаїв, традицій, свят, діячів літератури, мистецтва і науки, суспільно-політичних реалій та державної символіки, реалій побуту, культурних пам'яток, музеїв, театрів країни, мова якої вивчається</p>	<p>уміти виконувати комунікативні функції, застосовуючи мовленнєві зразки відповідно до лінгвокраїнознавчих і соціокультурних вимог, прийнятих у країні, мова якої вивчається, знати і застосовувати основні правила етикету країни, мова якої вивчається, усвідомлювати і толерантно ставитися до традицій, звичаїв, цінностей та ідеалів, характерних для народу, мова якого вивчається</p>
<p><i>Діяльнісна (стратегічна) лінія</i></p>	

<p>Стратегії комунікативної поведінки, що забезпечують ефективну мовленнєву взаємодію</p>	<p>сприймати новий досвід, нову мову, нових людей, нові способи поведінки і життєдіяльності, виявляти готовність адекватно діяти в цих умовах, уміти організувати свою діяльність відповідно до наявних умов навчання, самостійно визначати і застосовувати ефективні стратегії оволодіння іноземною мовою, критично оцінювати власний навчальний досвід і навчальні досягнення та визначати шляхи їх удосконалення, уміти застосовувати нові знання в різноманітних ситуаціях спілкування</p>
<p style="text-align: center;">Літературний компонент Українська література. Світова література. Літератури національних меншин <i>Ціннісна лінія</i></p>	
<p>Популярні твори для дітей та юнацтва (твори морального змісту, про національні події, характери і традиції, пригодницькі, детективні, фантастичні, казкові твори)</p> <p>Художні твори різних родів і жанрів, які репрезентують ключові історико-літературні епохи</p>	<p>читати виразно, сприймати емоційно, осмислювати творчо художній текст, визначати головну думку прочитаного, авторську позицію, виявляти актуальні проблеми і деякі художні особливості творів, висловлювати власне ставлення до відображених у художньому творі подій, образів, тем, ідей з урахуванням моральних цінностей і соціальних норм, знати основні етапи літературного процесу, авторів, назви їх творів, окремі факти біографії і творчості митців, їх внесок у розвиток національної і світової культури, уміти виконувати (усно і письмово) творчі роботи різних жанрів</p>
<p style="text-align: center;"><i>Літературознавча лінія</i></p>	
<p>Літературний твір як система. Засоби художньої виразності у творі. Поняття про літературний процес. Джерела знань про літературу.</p>	<p>розуміти взаємозв'язок компонентів літературного твору, форми і змісту, знати визначення основних теоретико-літературознавчих понять і застосовувати їх під час інтерпретації та аналізу творів (окремих фрагментів і компонентів тексту), розрізняти напрями та течії, роди і жанри (їх суттєві ознаки), визначати жанрово-родову приналежність творів, провадити пошуково-дослідницьку діяльність у галузі літератури (збирання відомостей про письменників, систематизація фактів, проведення аналізу окремих літературних явищ, підготовка повідомлення тощо), користування літературознавчими словниками, енциклопедіями та іншими видами джерел</p>

<i>Культурологічна лінія</i>	
Література як мистецтво слова. Національне і загальнолюдське в літературному творі. Література в контексті культури	встановлювати специфіку літературного твору в системі інших видів мистецтва, виокремлювати в художніх творах специфічні особливості національної культури, визначати загальнолюдські цінності, втілені в художніх творах, знати характерні риси основних етапів літератури в контексті культури, виявляти зв'язки літератури з філософією, фольклором, міфологією, видами мистецтва (генетичні, типологічні, контактні), аналізувати та інтерпретувати твір у культурологічному контексті, виявляти повагу до самобутності художньої культури різних народів, сформований рівень особистої культури, розвиненості духовної та естетичної сфери
<i>Компаративна лінія</i>	
Спільне і відмінне в різних літературах (українській, світовій, національних меншин), у творах різних жанрів (казка фольклорна і літературна, оповідання, новела, повість, роман, поема, трагедія, комедія, драма). Вплив міфології і фольклору на літературу. Поняття про традиційне (вічне) в літературі	вміти зіставляти образи, сюжети, теми, мотиви, що належать до різних національних літератур, визначати і порівнювати типологічні ознаки (жанрові та стильові) художніх творів, виявляти специфіку окремих відображених міфологічних і фольклорних, а також традиційних (вічних) тем, сюжетів, образів, мотивів у літературному творі (спадщині письменника)
Рецепція України у світовій літературі та культурі	розкривати особливості художнього зображення теми (образу) України у творах різних митців
Священні книги людства як пам'ятки культури	встановлювати специфіку втілення окремих тем, ідей, сюжетів, образів, мотивів священних книг людства в літературі та інших видах мистецтва
Оригінал і переклад. Основні принципи художнього перекладу	оцінювати художню вартість творів, своєрідність художніх перекладів, у тому числі шляхом зіставлення їх з оригіналами
<p>Старша школа</p> <p>Мовний компонент</p> <p>Українська мова. Мови національних меншин (мова навчання і мова вивчення)</p> <p><i>Мовленнєва лінія</i></p>	

<p>Культура мовлення. Стили мови і мовлення. Стилiстичне розшарування мовних засобiв.</p> <p>Основнi комунiкативнi ознаки мовлення. Публiчне i дiлове мовлення</p>	<p>видiляти ознаки та особливостi правильного i комунiкативно доцiльного мовлення, його стилiв, жанрiв, iх вiдмiнностi, розрiзняти стилiстичнi варiанти мовних засобiв у текстах рiзних стилiв i жанрiв мовлення,</p> <p>володiти життєво необхідними мовленнєвими жанрами, готувати публiчнi виступи i виголошувати iх, брати участь у пiдготовцi та веденнi дiалогу i полiлогу з урахуванням вiдповiдних вимог до культури спiлкування i зразкового мовлення</p>
<p><i>Мовна лiнiя</i></p>	
<p>Узагальнення, систематизацiя i поглиблення найважливиших вiдомостей з мови</p> <p>Текст, його будова. Норми лiтературної мови. Фонетика. Орфоепiя. Лексикологiя i фразеологiя. Морфологiчна будова слова</p> <p>Частини мови. Слово, словосполучення, речення. Члени речення. Просте i складне речення</p> <p>Система роздiлових знакiв Написання слiв з найуживанiшими орфограмами, пунктограмами.</p> <p>Види мовних помилок i шляхи запобiгання їм</p>	<p>класифiкувати, систематизувати i узагальнювати вивченi поняття, правильно ставити роздiловi знаки у простому i складному реченнях вiдповiдно до вивчених правил, доречно використовувати знання i виконувати вимоги до усного i писемного мовлення, використовувати граматичнi форми вiдповiдно до вивчених правил, знаходити мовнi помилки i виправляти iх, здiйснювати самоконтроль за результатами навчальних досягнень</p>
<p><i>Соцiокультурна лiнiя</i></p>	
<p>Найважлившi свiтогляднi, етичнi, естетичнi та iншi поняття, iдеї, вiдомостi, пов'язанi з нацiональною i свiтовою культурою</p> <p>Вiдображення у мовi особливостей картини свiту, способу життя, мислення i культури, що характернi для певного народу</p>	<p>визначати найважлившi свiтогляднi, етичнi та iншi поняття, вiдомостi, iдеї, вiдображенi в мовi, загальнолюдськi моральнi цiнностi, iх вияв у нацiональних традицiях</p> <p>вмiти узгоджувати власну мовленнєву i життєтворчу дiяльнiсть iз засвоєними етичними, естетичними та iншими цiнностями, урахувати в мовленнi особливостi свiтогляду, культури певного народу</p>
<p><i>Дiяльнiсна (стратегiчна) лiнiя</i></p>	
<p>Загальнонавчальнi, творчi вмiння як предмет практичного засвоєння.</p>	<p>застосовувати загальнонавчальнi, творчi вмiння у рiзних життєвих i навчальних ситуацiях</p>

<p>Комунікативні стратегії, стратегії співпраці</p>	<p>спілкування, користуватися комунікативними стратегіями, стратегіями співпраці</p>
<p>Іноземні мови</p> <p><i>Мовленнєва лінія</i></p>	
<p><i>Сфери спілкування</i></p> <p><i>Особистісна</i></p> <p>Тематичні блоки: Я, моя родина і друзі, дозвілля, харчування, покупки, природа і погода, проблема забруднення навколишнього природного середовища</p> <p><i>Публічна</i></p> <p>Тематичні блоки: Охорона здоров'я, літературні жанри, вітчизняні та зарубіжні письменники, кіно, театр, телебачення, образотворче мистецтво, музика, молодіжний рух в Україні та світі, наука і технічний прогрес, сучасні засоби комунікації та технології, життя суспільства, подорож, спорт, країна, мова якої вивчається</p> <p><i>Освітня</i></p> <p>Тематичні блоки: Шкільне життя, вибір професії</p>	<p><i>аудіювання</i></p> <p>розуміти висловлювання в межах запропонованих тем, а також автентичні, зокрема професійно орієнтовані, тексти, висловлювання вчителя і учнів, основний зміст пізнавальних радіо- і телепередач, зміст дискусії, що відбувається в класі або подається у звукозапису</p> <p><i>читання</i></p> <p>розуміти тематичні автентичні, зокрема професійно орієнтовані, тексти різних жанрів і стилів (художні, науково-популярні, публіцистичні тощо), використовувати адекватні стратегії визначення невідомих мовних одиниць, аналізувати окремі уривки з тексту, визначати найбільш значущу інформацію, систематизувати її</p> <p><i>говоріння</i></p> <p>монологічне мовлення</p> <p>без попередньої підготовки висловлювати відповідно до запропонованих сфер і тематики спілкування, відтворювати зміст прочитаного, побаченого або почутого, висловлюючи та обґрунтовуючи власне ставлення до осіб, подій, явищ, про які йдеться, брати участь у дискусіях, логічно та аргументовано висловлюватися з обговорюваних проблем, доводити власну точку зору і власне ставлення до них, складати план, тези для побудови мовленнєвих висловлювань</p> <p>діалогічне мовлення</p> <p>спілкуватися з носіями мови у межах визначеної тематики, використовувати відповідні мовні одиниці, у тому числі типові зразки мовленнєвого етикету, прийнятого в країні, мова якої вивчається, у разі потреби доречно користуватися компенсаторними засобами</p> <p><i>письмо</i></p> <p>уміти створювати письмові мовленнєві висловлювання різних типів і жанрів у межах запропонованих сфер і тем, а також на основі</p>

	почутого, побаченого, прочитаного і з власного життєвого досвіду, доречно використовуючи відповідні мовні засоби, висловлюючи власне ставлення та обґрунтовуючи власну думку про предмет спілкування
<i>Мовна лінія</i>	
Активна і пасивна лексика, фразеологія, ідіоми, усталені вислови. Граматична система мови. Категорії, класи і структури нормативної граматики мови. Багатозначність слів, їх зв'язок з контекстом. Граматична семантика. Система транскрипційних знаків	знати достатню кількість мовних одиниць для комунікації у межах визначених сфер і тематики спілкування, а також основні правила орфографії та пунктуації, уміти продукувати письмове повідомлення з дотриманням мовних правил
<i>Соціокультурна лінія</i>	
Система світоглядних, культурознавчих, естетичних, етичних, історичних відомостей, відображених у мові, що вивчається. Відомості, що належать до культурних цінностей власного та інших народів, морально-етичних норм, особливостей вербальної та невербальної поведінки, що сприяють формуванню умінь міжкультурного спілкування у формі діалогу культур	відображати за допомогою мовних засобів бачення світу, способу життя та мислення, особливості культури певного народу, усвідомлювати їх відображення у мові, уміти спілкуватися з урахуванням таких особливостей з представниками різних культур, знати типові правила поведінки і дотримуватися їх під час спілкування
<i>Діяльнісна (стратегічна) лінія</i>	
Стратегії комунікативної поведінки, що забезпечують ефективну мовленнєву взаємодію	сприймати новий досвід, запам'ятовувати, аналізувати, узагальнювати його та відповідно діяти у навчальних і життєвих ситуаціях
Літературний компонент Українська література. Світова література. Літератури національних меншин <i>Ціннісна лінія</i>	
Знакові твори різних жанрів. Роль художньої літератури в сучасному світі. Література як діалог	виявляти актуальність змісту, естетичну цінність творів, художні відкриття письменників, визначати ключові концепти людського буття в художній літературі, значення твору для суспільства, розв'язання моральних проблем особистості, аргументувати власну оцінку прочитаного вміти вести літературну дискусію (щодо твору, спадщини митців, тенденцій літератури), готувати публічні виступи,

	презентації, реферати щодо різних аспектів літератури
<i>Літературознавча лінія</i>	
Поетика літературного твору, її складові, взаємозв'язок між ними	визначати поетичні особливості художнього твору, в тому числі жанрові, стильові, мовні та інші знати і застосовувати теоретико-літературознавчі поняття у процесі проведення різних видів аналізу, інтерпретації оригінальних і перекладних творів
Тенденції літературного процесу	розуміти закономірності перебігу літературного процесу, їх відображення в художніх творах, взаємодію різних напрямів і течій, родів і жанрів
Сучасні бібліотеки, електронні ресурси	користуватися різними видами ресурсів з питань художньої літератури (словники, довідники, монографії, літературно-критичні статті, наукові статті, Інтернет тощо)
<i>Культурологічна лінія</i>	
Специфіка сучасної культури і літератури	орієнтуватися у світі художньої літератури і культури, виявляти сучасні тенденції в національній і світовій культурі і літературі, знати сучасних авторів та їх актуальні твори
Масова і класична література. Джерела і фактори розвитку літератури	розрізняти класичну і масову літературу, їх особливості і функції визначати фольклорну і міфологічну основу художніх творів, їх зв'язок із розвитком філософської думки, релігії, національно-культурними особливостями народів (регіонів, країн)
Літературні місця України	знати пам'ятні місця України, пов'язані з життям і творчістю видатних митців України і світу
<i>Компаративна лінія</i>	
Традиції і новаторство в літературі	знати специфіку втілення традиційних тем, образів, сюжетів і мотивів у художніх творах різних часів і народів

Літературні зв'язки (контактні, генетичні, типологічні, інтертекстуальні)	встановлювати спільні закономірності розвитку різних літератур, видів мистецтва зіставляти художні твори в різних аспектах (проблемно-тематичному, сюжетному, образному та інших), розкривати специфіку втілення актуальних тем у різних національних літературах, виявляти національні образи світу і характери в літературі, схожість і відмінність авторської позиції митців
Види художнього перекладу та їх специфіка	визначати особливості різних видів художнього перекладу, зіставляти їх з текстом оригіналу
<p>II. Освітня галузь “Суспільствознавство”</p> <p>Основна школа</p> <p>Історичний компонент</p>	
Людина і суспільство в минулому. Історія як процес, наука і жива пам'ять про життя людей. Джерела знань про минуле. Час і простір в історії. Люди в історії. Історія родини, краю, України	знати і розуміти, що таке історія, як відбувається відлік часу в історії, як історики довідуються про минуле, уміти і застосовувати набуті знання та вміння для того, щоб визначати тривалість і послідовність історичних подій, співвідносити рік із століттям, розрізняти умовні позначки і знаходити місця історичних подій на карті, знаходити у підручнику та адаптованому тексті документа відповіді на запитання і складати розповідь про подію або постать за запропонованим учителем алгоритмом, зіставляти окремі події з історії родини з історією рідного краю та України, виявляти ставлення до історії, окремих подій та вчинків історичних діячів, оцінювати роль громадян, музеїв та історичної науки у збереженні минулого
Стародавній світ: людина у стародавню добу. Давні суспільства у світі та на території України. Становлення, розвиток та особливості цивілізацій і держав Стародавнього Сходу та античної цивілізації. Антична спадщина і європейська цивілізація	знати основні події з історії стародавнього світу, особливості способу життя і досягнення людей стародавнього світу, уміти здійснювати відлік років в історії, співвідносити рік - століття - тисячоліття, читати легенду історичної карти, локалізувати у просторі історичні події, характеризувати вплив географічного положення на розвиток країни, регіону, господарське, духовне, повсякденне життя суспільств Стародавнього світу, самостійно засвоювати інформацію з підручника та адаптованого історичного документа, застосовувати засвоєні поняття та вміння для самостійного пошуку інформації з різних джерел

	і підготовки коротких повідомлень, виявляти ставлення до історичних постатей доби, оцінювати внесок давніх цивілізацій у світову історію та культуру
<p>Середні віки: людина в Середньовіччі. Людина і природа у Середньовіччі. Велике переселення народів. Витоки українського народу. Становлення і розвиток середньовічних цивілізацій і держав. Великі імперії Середньовіччя. Київська та Галицько-Волинська держави та їх сусіди. Українські землі під політичним та культурним впливом інших держав. Кримське ханство</p>	<p>знати і розуміти періодизацію історії Середньовіччя, причини, сутність, риси та наслідки основних історичних подій, явищ і процесів вітчизняної, європейської та світової історії в епоху Середньовіччя, уміти співвідносити події, процеси, явища з відповідними періодами історії Середньовіччя, використовувати легенду історичної карти для локалізації та пояснення подій, явищ розвитку окремих країн, регіонів, характеризувати досягнення і взаємовплив культур середньовічної доби, міграції та культурний взаємообмін між народами і цивілізаціями, повсякденне життя і світосприйняття людей Середньовіччя, порівнювати середньовічні держави і суспільства, діяльність історичних осіб, використовувати адаптовані історичні джерела для самостійного пошуку відповідної історичної інформації і представлення її у вигляді тексту, таблиці, схеми, застосовувати засвоєні поняття та уміння у навчальних та життєвих ситуаціях, для самостійного пошуку інформації з декількох джерел і підготовки усних повідомлень і презентацій, виявляти ставлення до історичних постатей доби, оцінювати внесок середньовічних суспільств у світову духовну спадщину та роль діалогу культур</p>
<p>Ранній новий час: людина у ранньомодерну добу. Розширення європейської цивілізації на Схід і Захід. Зустріч цивілізацій. Українське пограниччя. Козацтво. Особливості розвитку українських земель у складі інших держав. Розвиток капіталістичних відносин та зміни в суспільстві. Становлення абсолютизму. Перші революції нового часу. Національно-визвольна війна українського народу. Гетьманщина</p>	<p>знати і розуміти особливості різних цивілізацій, взаємовплив і конфлікти між ними, різницю між фактом та інтерпретацією, можливість співіснування різних думок щодо однієї історичної події на події з різних перспектив, характерні риси, причини, передумови та наслідки Відродження, Просвітництва, Реформації, Контрреформації, великих географічних відкриттів і колоніальної експансії європейців, соціально-економічних, політичних, культурно-духовних явищ і процесів ранньомодерної доби, початок становлення сучасних міжнародних відносин</p>
<p>Нові ідеї та якісні зміни у духовно-культурному, соціально-політичному та повсякденному житті суспільства</p>	<p>уміти співвідносити події, явища і процеси історії Європи і України, здобувати інформацію, що міститься на історичній карті, та співвідносити її з іншими джерелами, проводити первинний аналіз запропонованих учителем історичних</p>

	<p>джерел, аналізувати і порівнювати історичні явища за зразком з використанням інформації з різних джерел, застосовувати засвоєні знання і вміння у навчальній та життєвій ситуаціях, для самостійного пошуку інформації з різних джерел та підготовки в усній і письмовій формі повідомлень і презентацій, виявляти ставлення до змін у житті і світогляді людей та діяльності історичних діячів, оцінювати значення, наслідки та впливи колоніальної експансії, первинного нагромадження капіталу, боротьби на релігійному ґрунті, формування абсолютизму та національних держав, головних ідейних течій епохи</p>
<p>Новий час: людина в період формування індустріального суспільства. Промислова революція. Індустріалізація і монополії. Міграції. Зміни в житті і світогляді людей. Індустріальна та традиційні цивілізації. Завершення формування колоніальних імперій та початок боротьби за переділ світу. Імперіалізм. Українське національне відродження. Поліетнічність українських земель. Революції кінця XVIII-XIX століть. Влада і суспільство. Особливості економічної та соціально-політичної ситуації в українських землях у складі двох імперій</p>	<p>знати і розуміти сутність подій, явищ і процесів нової доби, особливості соціально-економічних і політичних процесів у різних країнах та регіонах, міжнародних відносин періоду, риси і особливості процесу формування модерних націй та роль освіти у цьому процесі, суть основних ідейних течій епохи, їх роль у житті суспільства, уміти синхронізувати події, явища і процеси європейської історії та історії України, характеризувати повсякденне життя та духовний світ людини нового часу, розвиток науки і освіти, самостійно здобувати інформацію з історичної карти та використовувати її, порівнювати та аналізувати історичні явища і процеси, пояснювати причини та відмінності у темпах модернізаційних процесів у різних регіонах, самостійно працювати з підручником та за вказівкою вчителя з додатковими джерелами інформації або нескладними добірками історичних джерел, застосовувати засвоєні знання і вміння у навчальній та життєвій ситуаціях, для самостійного пошуку та аналізу інформації з різних джерел і підготовки реферату з використанням двох чи більше джерел, виявляти ставлення до змін у житті та світогляді людей, діяльності ключових ідейно-політичних сил та історичних діячів епохи, оцінювати значення, наслідки та вплив таких історичних процесів, як модернізація, формування сучасних націй, революція, формування державних і політичних структур сучасного типу, головні ідейно-політичні течії епохи</p>
<p>Суспільствознавчий компонент</p>	
<p>Людина у правових відносинах. Держава і право. Правовідносини Правопорушення. Юридична</p>	<p>знати і розуміти ознаки та сутність держави, права, правопорушень, юридичної відповідальності, основні положення цивільного,</p>

<p>відповідальність. Взаємозв'язок людини і держави. Конституційні права і свободи та обов'язки людини і громадянина. Людина - суб'єкт цивільних, сімейних, трудових, адміністративних, кримінальних та інших правовідносин</p>	<p>сімейного, трудового, адміністративного, кримінального законодавства щодо неповнолітніх осіб, уміти пояснювати, аналізувати та розв'язувати правові ситуації з використанням правових знань та положень нормативно-правових актів, застосовувати засвоєні поняття і вміння під час розв'язування простих життєвих ситуацій та регулювати власну поведінку відповідно до норм права в різних видах правовідносин, виявляти ставлення до власної поведінки і поведінки інших людей з точки зору норм права, оцінювати роль права в житті людини, значення Конституції України та законодавства, прав, свобод і обов'язків людини і громадянина</p>
<p>Людина в культурно-духовній сфері суспільного життя</p>	<p>знати і розуміти основні моральні норми та цінності, єдність біологічного і соціального в людині</p>
<p>Людина як біосоціальна істота та найвища цінність. Вільний розвиток людини. Соціальні норми. Цінності в житті людини і суспільства</p>	<p>уміти пояснювати, аналізувати та розв'язувати життєві проблеми з урахуванням моральних цінностей та соціальних норм, застосовувати засвоєні поняття і вміння під час розв'язування життєвих ситуацій та вибору моделей власної поведінки і взаємовідносин з іншими людьми, виявляти ставлення до поведінки людей з урахуванням соціальних норм і цінностей, оцінювати чесноти людей, власні вчинки та вчинки інших людей з погляду їх суспільної значущості</p>
<p>Старша школа</p> <p>Історичний компонент</p>	
<p>Новітній час: людина в індустріальну та постіндустріальну добу. Перша світова війна. Епоха революцій. Українська революція. Формування модерної політичної української нації. Утворення СРСР і місце в ньому України.</p> <p>Комунізм, фашизм, націонал-соціалізм. Демократія і диктатура. Авторитаризм і тоталітаризм.</p> <p>Криза 1929-1933 років. Модернізація на українських землях у 1920-1930-х роках. Голодомор. Друга світова війна. Велика Вітчизняна війна. Голокост. Україна у війні. Деколонізація. Нова система</p>	<p>знати і розуміти сутність історії як процесу, науки та живої пам'яті, можливість співіснування різних думок щодо однієї історичної події світової та української історії, місце України в сучасному світі, характерні риси, особливості, значення та наслідки подій, явищ і процесів в історії доби, уміти використовувати історичні події для пояснення явищ і процесів, самостійно здобувати з різних джерел інформацію з історії, аналізувати та співвідносити її, відрізняти факти від інтерпретації, оцінювати походження джерел, їх достовірність, висловлювати аргументовані судження про історичні явища та процеси, характеризувати зміну ролі жінки в суспільстві, застосовувати набуті знання та вміння для обґрунтованого</p>

<p>міжнародних відносин. Холодна війна. НТР.</p> <p>Українське радянське суспільство в другій половині ХХ століття. Криза та крах комунізму. Здобуття незалежності України.</p> <p>Інтеграційні процеси. Глобалізація</p>	<p>пояснення минулого в різній формі з використанням відповідного понятійного апарату та історичних джерел, виявляти ставлення до змін у житті та світогляді людей, що відбуваються під впливом соціально-економічних і політичних процесів, діяльності ідейно-політичних сил та історичних діячів епохи, оцінювати українську історію в контексті світової та європейської історії, різні інтерпретації української та світової історії, значення, наслідки та впливи різних історичних явищ та процесів, місце України в історичних процесах ХХ-ХХІ століття</p>
<p>Суспільствознавчий компонент</p>	
<p>Людина в суспільно-політичній сфері</p>	
<p>Типи суспільств. Політика. Політична система і влада в Україні. Демократія. Громадянське суспільство</p>	<p>знати і розуміти сутність і структуру суспільства, політичної системи і влади, ознаки та особливості полікультурного та громадянського суспільства, форми участі громадян у житті суспільства і держави,</p> <p>вміти характеризувати політичну систему України, механізми функціонування політичної системи та влади в Україні, виклики і загрози ХХІ століття, пояснювати сутність і ознаки демократії, громадянського суспільства, участі та лідерства, сталого розвитку, аналізувати та інтерпретувати інформацію засобів масової інформації та інших джерел, застосовувати засвоєні поняття та уміння в процесі власної участі у житті громади, держави, суспільства, колективному прийнятті суспільних рішень та розв'язанні соціальних проблем, виявляти ставлення до глобальних проблем і викликів сучасного світу та шляхів їх розв'язання, політичних процесів в Україні, оцінювати політичні системи і режими, роль політичної еліти, діяльність місцевого самоврядування, атрибути громадянського суспільства, роль засобів масової інформації</p>
<p>Людина в соціальній сфері</p>	

<p>Соціальні інститути суспільства. Етика сімейних відносин. Міжнаціональні відносини. Глобалізація. Інформаційне суспільство.</p>	<p>знати і розуміти соціальну структуру сучасного суспільства, ознаки соціальної стабільності і безпеки, різні типи комунікацій, проблеми сучасного соціального розвитку суспільства, уміти розв'язувати нескладні конфліктні ситуації за допомогою відповідних стратегій, виявляти стереотипи та прояви дискримінації, зокрема в міжетнічних і міжконфесійних відносинах, прояви конкурентної та солідарної комунікації, застосовувати засвоєні поняття і вміння у процесі власного спілкування і співпраці у групі, колективі, взаємодії із соціальними інститутами сучасного суспільства, висловлювати ставлення до дискримінації та інших проявів соціальної небезпеки, оцінювати роль і значення сім'ї для особистості та суспільства, роль стереотипів у житті людини, співпрацю як перспективу розвитку соціуму</p>
<p>Людина у правовій сфері</p>	
<p>Держава. Право. Правовідносини. Права, свободи, обов'язки, законні інтереси людини. Правопорушення та юридична відповідальність. Галузі права України</p>	<p>знати і розуміти поняття, пов'язані із правовою сферою суспільного життя та окремими галузями права України, ознаки і склад правопорушення, ознаки, принципи, підстави, цілі юридичної відповідальності, основи організації державної влади і місцевого самоврядування в Україні, уміти характеризувати правові явища і процеси, соціальне призначення держави та права, склад правовідносин, види правопорушень та юридичної відповідальності, застосовувати норми різних галузей права України під час проведення аналізу життєвих ситуацій, їх розв'язання та вибору моделей поведінки відповідно до норм права, власних суб'єктивних прав і законних інтересів, виявляти ставлення до ролі держави та права у житті суспільства і людини, права як мистецтва добра і справедливості, реалізації, охорони, захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, оцінювати сучасний стан побудови в Україні демократичної, правової та соціальної держави, життєві ситуації з позицій галузевого законодавства, правопорушення за ступенем їх суспільної небезпеки</p>
<p>Людина в економічній сфері</p>	
<p>Економіка. Економічне життя суспільства. Людина в системі економічних відносин. Економічні потреби, умови і ресурси. Економічна</p>	<p>знати і розуміти сутність і структуру економіки та економічних відносин, економічної системи України, функціонування ринку праці, бюджетної, фінансової, податкової системи,</p>

<p>діяльність суспільства. Домашнє господарство.</p> <p>Економіка та економічна система України. Місце України у світовому господарстві. Праця. Професія. Ринок праці. Підприємництво</p> <p>Якість і рівень життя. Бюджет. Податки. Фінанси. Фінансова безпека громадянина і держави</p> <p>Світова економіка. Глобалізація</p>	<p>сутність підприємництва, уміти аналізувати економічні відносини, використовуючи при цьому історичний підхід, критичне мислення та елементи логіки, добирати джерела економічної інформації та працювати з економічними даними, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між економічними подіями на міжнародній арені та в Україні, аналізувати та враховувати фінансові ризики, застосовувати набуті знання і вміння під час планування домашнього господарства та бюджету родини, формування власних професійних цілей та вибору шляхів їх досягнення, виявляти ставлення до власних економічних потреб та шляхів їх задоволення, оцінювати особливості сучасного ринку праці в Україні, наявні економічні ресурси, можливість розроблення та реалізації особистих економічних проектів, розуміти об'єктивні причини глобалізації</p>
<p>Людина в культурно-духовній сфері</p>	
<p>Індивід, індивідуальність, особистість. Духовний світ людини. Цінності та якості людини та громадянина демократичного суспільства. Гуманізм.</p>	<p>знати і розуміти цінності і духовний світ сучасної людини, необхідність принципів і норм моралі, способи та інструменти пізнання світу і самореалізації людини, уміти визначати життєві цілі та орієнтири,</p>
<p>Культура суспільства і людини</p>	<p>пріоритети, планувати власне життя і самореалізацію, складати власні плани самоосвіти, застосовувати набуті знання і вміння під час визначення варіантів самореалізації та поведінки відповідно до норм і цінностей суспільства, виявляти ставлення до ролі науки і освіти в житті людини і суспільства, ролі релігії в житті суспільства, оцінювати значення свободи совісті, різні підходи до світобачення та світосприйняття</p>
<p>III. Освітня галузь “Мистецтво”</p> <p>Основна школа</p> <p><i>Музична змістова лінія</i></p>	
<p>Особистісне художньо-естетичне сприймання музики українських і зарубіжних композиторів у широкому діапазоні її видів, жанрів і форм (хорової, симфонічної, вокальної, інструментальної тощо). Аналіз та інтерпретація інтонаційно-образного</p>	<p>знати основні риси творчості відомих композиторів минулого і сучасності, характерні ознаки народної музичної творчості, виявляти власне естетичне ставлення до неї, оцінювати та інтерпретувати зміст музичних творів, розуміти значення музики в житті людини та суспільства, уміти аналізувати музичні твори, простежувати та</p>

<p>змісту музичних творів. Зв'язок музики з іншими видами мистецтва.</p> <p>Особливості музичної мови. Практичне засвоєння основних музичних понять і термінів. Розвиток дитячого голосу, виконання народних і професійних (класичних та сучасних) пісень.</p> <p>Вивчення українського фольклору (автентичного та стилізованого).</p> <p>Елементи гри на музичних інструментах: народних, сучасних (електронних). Імпровізація (вокальна, інструментальна)</p>	<p>усвідомлювати розвиток музичного образу, застосовуючи відповідну термінологію, вокально-хорові навички під час виразного виконання народних і професійних пісень, елементарні навички гри на музичних інструментах та імпровізації у процесі творчого самовираження, виявляти естетичне ставлення до музичного мистецтва, виражати власні оцінні судження у процесі комунікації</p>
<p><i>Образотворча змістова лінія</i></p>	
<p>Особистісне художньо-естетичне сприймання творів українського та зарубіжного образотворчого мистецтва в його видовій, жанровій та стильовій різноманітності. Особливості мови образотворчого мистецтва (графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, дизайну). Явища синтезу мистецтв.</p> <p>Аналіз та інтерпретація творів візуальних мистецтв, визначення взаємозв'язків з іншими видами мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів. Особливості створення художнього образу, цілісність змісту і форми мистецького твору.</p> <p>Виконання композицій за допомогою різноманітних видів мистецької техніки із застосуванням відповідних художніх матеріалів</p>	<p>знати основні виражальні засоби графіки, живопису, скульптури, декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, дизайну, розуміти жанрові і стильові особливості візуальних мистецтв, синтезу мистецтв, значення візуальних мистецтв у житті людини та суспільства, уміти аналізувати та інтерпретувати візуальні твори різних жанрів і стилів, застосовуючи відповідну термінологію, застосовувати набуті знання і вміння у процесі створення художніх образів на площині та в об'ємі з використанням різних художніх технік і матеріалів, виражаючи власні почуття, емоції, думки, ставлення, виявляти естетичне ставлення до творів візуальних мистецтв у єдності змісту і форми, виражати власні оцінні судження у процесі комунікації</p>
<p><i>Культурологічна змістова лінія</i></p>	
<p>Мистецтво - провідна складова художньої культури</p>	
<p>Різноманітність видів мистецтва та їх жанрові, національні та регіональні особливості. Роль мистецтва в культурному розвитку суспільства і особистості. Жанрова палітра музичного мистецтва та його значення в культурному розвитку людини і суспільства. Видові та жанрові особливості візуальних мистецтв, їх</p>	<p>знати видатні твори мистецтва різних видів і жанрів, основні види, жанри і форми музичного мистецтва, видові та жанрові особливості візуальних мистецтв, жанри театру як синтетичного виду мистецтва, особливості театрального мистецтва, основні жанри кінематографа, художні напрями та стилі, розуміти мистецтво як провідну складову художньої культури та соціальне явище, значення</p>

<p>значення в культурному розвитку людини і суспільства. Театр як синтетичний вид мистецтва, його жанри та значення в культурному розвитку людини і суспільства. Види театру. Екранні мистецтва та їх роль у житті людини і суспільства. Основні жанри, художні засоби кінематографа. Синтез мистецтв у кіно. Телебачення як засіб масової комунікації. Художні напрями та стилі. Сутність художньої культури як духовного явища. Художня культура і середовище. Художня культура рідного краю. Поліхудожній образ світу. Аналіз, інтерпретація та оцінювання творів мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів художньої культури</p>	<p>музичного мистецтва, візуальних та екранних мистецтв у культурному розвитку людини і суспільства, сутність художньої культури, її роль у суспільстві та духовному житті людини, уміти аналізувати та інтерпретувати твори мистецтва у процесі комунікації, виражати ціннісне ставлення до них, використовувати світовий інформаційний простір з метою художньої самореалізації, застосовувати набутий естетичний досвід у власній художньо-творчій діяльності та у процесі культурного самовираження</p>
<p>Старша школа</p> <p><i>Культурологічна змістова лінія</i></p>	
<p>Особливості розвитку художніх стилів і напрямів українського мистецтва. Спадщина видатних українських митців. Багатогранність української мистецької спадщини як складової світової культури. Особливості розвитку світового мистецтва, його видові та стильові особливості. Світова художня культура та її роль у розвитку людства. Спадщина видатних митців світу. Цілісність та національно-історична своєрідність культур різних країн світу. Художня культура і середовище. Полікультурний образ світу. Медіа-культура та її особливості. Культура і суспільство, значення мистецтва в духовному розвитку особистості. Мистецтво як посередник між культурами світу. Аналіз, інтерпретація та оцінювання творів мистецтва. Практичне засвоєння основних понять і термінів художньої культури</p>	<p>знати творчу спадщину відомих представників українського та світового мистецтва, особливості розвитку українського мистецтва та мистецтва різних країн світу, його видові та стильові ознаки, розуміти сутність культури, її роль у суспільстві та духовному житті людини, сутність полікультурного діалогу в сучасному житті, особливості та роль засобів масової інформації в сучасному суспільстві, уміти оцінювати, порівнювати і знаходити спільне та відмінне у творчих здобутках митців різних країн, виражати ціннісне ставлення до творів мистецтва у процесі їх аналізу та інтерпретації, застосовуючи відповідну термінологію, виявляти естетичне ставлення до класичного і сучасного мистецтва, застосовувати отримані знання і набутий естетичний досвід у власній художньо-творчій діяльності та процесі культурного самовираження</p>
<p>IV. Освітня галузь “Математика”</p> <p>Основна школа</p>	
<p><i>Числа</i></p>	

<p>Натуральні, цілі, раціональні, дійсні числа. Звичайні дроби. Десяткові дроби. Арифметичні дії над числами. Наближені обчислення. Відсотки. Відсоткові розрахунки. Пропорції</p>	<p>знати і розуміти, що таке натуральне, ціле, раціональне, дійсне число та числові множини, можливість подання раціональних чисел звичайними дробами, а дійсних - нескінченними десятковими дробами, уміти порівнювати числа, округлювати їх, виконувати арифметичні дії над раціональними числами та над їх наближеними значеннями, зображати числа точками на координатній прямій, проводити відсоткові розрахунки, застосовувати властивості пропорції, числа для знаходження та опису кількісних характеристик реальних процесів та явищ</p>
<p><i>Вирази</i></p>	
<p>Числові вирази і вирази із змінними. Степінь з натуральним і цілим показниками. Арифметичний квадратний корінь. Одночлен. Многочлен. Дії над многочленами. Дробові вирази та дії над ними. Перетворення виразів</p>	<p>знати і розуміти, що таке числовий вираз і вираз із змінними, одночлен, многочлен та дробові вирази, означення степеня з натуральним і цілим показниками, означення арифметичного квадратного кореня, властивості степеня та квадратного кореня, уміти записувати число у стандартному вигляді, знаходити значення числового виразу і виразу із змінними при заданих значеннях змінних, перетворювати цілі і дробові вирази та нескладні вирази з квадратними коренями, застосовувати вивчені властивості дій над виразами під час розв'язування задач</p>
<p><i>Рівняння і нерівності</i></p>	
<p>Рівняння і нерівності з однією змінною: лінійні, квадратні. Рівняння з двома змінними. Системи двох рівнянь з двома змінними. Системи лінійних нерівностей з однією змінною. Застосування рівнянь та їх систем під час розв'язування задач</p>	<p>знати і розуміти, що таке рівняння, нерівність та їх розв'язання, означення і властивості лінійних та квадратних рівнянь і нерівностей, уміти розв'язувати лінійні та квадратні рівняння і нерівності, деякі типи систем двох рівнянь з двома змінними, складати рівняння і системи рівнянь за умовою текстової задачі, формуючи у такій спосіб математичні моделі реальних процесів, інтерпретувати графічне розв'язання рівнянь, нерівностей та їх систем, застосовувати відповідні рівняння і нерівності та їх системи для аналітичного опису відношень між реальними величинами, зокрема геометричними та фізичними</p>
<p><i>Функції</i></p>	

<p>Функція. Лінійна функція. Обернена пропорційність. Квадратична функції. Числові послідовності</p>	<p>знати і розуміти, що таке координатна пряма і координатна площина, означення функціональної залежності між змінними, способи завдання функції, означення та властивості лінійної, квадратичної функцій, функції оберненої пропорційності, функції числової послідовності, арифметичної та геометричної прогресій, уміти визначати координати точки на площині, будувати точки за заданими їх координатами, будувати та аналізувати графіки функцій, зокрема лінійної, квадратичної функцій, функції оберненої пропорційності, розв'язувати задачі із застосуванням формул загального члена та суми перших членів прогресії, застосовувати функціональні залежності для створення математичних моделей реальних процесів та явищ</p>
<p><i>Елементи комбінаторики, теорії ймовірності та статистики</i></p>	
<p>Множини. Комбінаторні правила суми та добутку. Ймовірність випадкової події. Способи подання даних та їх обробки</p>	<p>знати і розуміти, що таке множина, елемент множини, комбінаторна задача, комбінаторні правила суми та добутку, випадкова подія, ймовірність випадкової події, що таке статистичне дослідження та його складові,</p> <p>уміти розв'язувати найпростіші комбінаторні задачі шляхом розгляду можливих варіантів,</p> <p>застосовувати комбінаторні правила суми та добутку під час розв'язування найпростіших комбінаторних задач, обчислювати частоту випадкової події та оцінювати її ймовірність, обчислювати ймовірність випадкової події в досліді з рівноможливими результатами,</p> <p>подавати та аналізувати дані у вигляді таблиць, графіків, діаграм різних типів, робити висновки, аналізуючи дані у простих статистичних дослідженнях, застосовувати оцінку ймовірності випадкової події для характеристики випадкового явища, ймовірнісні властивості навколишніх явищ для прийняття рішень</p>
<p>Геометричні фігури</p>	
<p>Найпростіші геометричні фігури на площині та їх властивості. Трикутники, багатокутники, коло і круг. Рівність і подібність геометричних фігур.</p>	<p>знати і розуміти означення геометричних фігур на площині, наведених у змісті освіти, рівності та подібності геометричних фігур, їх властивості, зміст таких понять, як геометричні перетворення, координати і вектори на площині та їх основні</p>

<p>Побудова циркулем і лінійкою. Геометричні перетворення на площині. Координати і вектори на площині. Геометричні фігури у просторі (площина, куб, прямокутний паралелепіпед, призма, піраміда, куля і сфера, циліндр і конус)</p>	<p>властивості, уміти розпізнавати і зображувати геометричні фігури на площині, їх елементи та взаємне розміщення фігур, класифікувати за певними ознаками геометричні фігури на площині, виконувати основні побудови на площині циркулем і лінійкою, обґрунтовувати певні властивості геометричних фігур, виконувати основні операції над векторами, розпізнавати геометричні фігури у просторі та їх елементи, співвідносити геометричні фігури у просторі з об'єктами навколишньої дійсності, застосовувати вивчені означення, властивості і методи до розв'язування найпростіших задач, зокрема прикладного змісту</p>
<p>Геометричні величини</p>	
<p>Довжина відрізка, кола. Міра кута. Площа і об'єм</p>	<p>знати і розуміти, що таке довжина відрізка, кола, міра кута, площа та об'єм геометричної фігури, формули для обчислення довжини, площі та об'єму певних геометричних фігур, уміти вимірювати лінійні і кутові величини за допомогою інструментів, обчислювати лінійні і кутові величини, зокрема, використовуючи координати і вектори, обчислювати площі і об'єми геометричних фігур з використанням відповідних формул, розв'язувати трикутники, застосовувати відповідні формули та алгоритми до розв'язування простіших задач прикладного змісту</p>
<p>Старша школа</p>	
<p><i>Вирази</i></p>	
<p>Узагальнення поняття степеня Синус, косинус, тангенс, котангенс кута та числа. Логарифм. Степеневі, тригонометричні, ірраціональні, показникові, логарифмічні вирази та їх перетворення</p>	<p>знати і розуміти означення синуса, косинуса, тангенса та котангенса, тригонометричні формули, що таке корінь n-го степеня, степінь з раціональним і дійсним показниками та їх властивості, означення логарифма та його властивості, уміти знаходити значення виразів, наведених у змісті освіти, за значенням змінних, які входять до них, перетворювати тригонометричні вирази, вирази із степенями і коренями, логарифмічні вирази, застосовувати відповідні формули та алгоритми під час розв'язування задач</p>
<p><i>Рівняння і нерівності</i></p>	

<p>Ірраціональні, тригонометричні, показникові, логарифмічні рівняння. Показникові і логарифмічні нерівності</p>	<p>знати і розуміти, що таке ірраціональні, тригонометричні рівняння та показникові, логарифмічні рівняння і нерівності, основні методи їх розв'язування, уміти розв'язувати нескладні ірраціональні, тригонометричні рівняння та показникові, логарифмічні рівняння і нерівності, застосовувати відповідні рівняння і нерівності для аналітичного опису відношень між реальними, зокрема геометричними та фізичними, величинами</p>
<p><i>Функції</i></p>	
<p>Властивості функцій. Степенева, тригонометричні, показникова та логарифмічна функції. Похідна. Інтеграл</p>	<p>знати і розуміти означення характерних властивостей функцій (зростання, спадання, парність тощо), означення та властивості степеневі, тригонометричної, показникової та логарифмічної функцій, зміст поняття неперервної функції, диференційованої функції, означення та властивості похідної та первісної, уміти будувати та аналізувати графіки функцій, зокрема степеневі, тригонометричної, показникової та логарифмічної функцій, знаходити похідні та первісні деяких функцій, застосовувати похідну для встановлення властивостей функцій та побудови їх графіків, первісну та інтеграл - для обчислення площ і геометричних фігур</p>
<p><i>Елементи комбінаторики, теорії ймовірності та статистики</i></p>	
<p>Класичне визначення ймовірності випадкової події. Комбінаторний підхід до обчислення ймовірностей випадкових подій. Генеральна сукупність та вибірка Мода, медіана, середнє значення</p>	<p>знати і розуміти, що таке перестановки, розміщення, комбінації (без повторень), класичне визначення поняття ймовірності, що таке генеральна сукупність та вибірка, означення середнього значення, моди та медіани вибірки, уміти обчислювати в найпростіших випадках кількість перестановок, розміщень, комбінацій, обчислювати ймовірності випадкових подій, використовуючи класичне визначення та комбінаторні правила і формули, обчислювати середнє значення, моду і медіану вибірки та інтерпретувати одержані результати, застосовувати ймовірнісні характеристики навколишніх явищ для прийняття рішень</p>
<p><i>Геометричні фігури</i></p>	

<p>Аксиоми стереометрії. Взаємне розміщення прямих і площин у просторі. Многогранники і тіла обертання, їх види та властивості Геометричні перетворення у просторі. Координати і вектори у просторі</p>	<p>знати і розуміти аксиоми стереометрії та висновки з них, визначення понять многогранника (призми, піраміди), тіла обертання (кулі, сфери, циліндра, конуса), властивості зазначених геометричних фігур, визначення понять геометричних перетворень, координат і векторів у просторі та їх основні властивості, уміти розрізняти означувані та неозначувані поняття, аксиоми і теореми, класифікувати за певними ознаками взаємне розміщення прямих, прямих і площин, площин у просторі, просторові тіла, зображувати просторові геометричні фігури та їх елементи, застосовувати вивчені означення, властивості та методи стереометрії під час розв'язування найпростіших задач, зокрема прикладного змісту, для дослідження властивостей реальних об'єктів</p>
<p><i>Геометричні величини</i></p>	
<p>Відстані у просторі. Міри кутів між прямими і площинами. Площі поверхонь і об'єми тіл</p>	<p>знати і розуміти, що таке відстань (від точки до прямої, від точки до площини, між мимобіжними прямими, від прямої до паралельної їй площини, між паралельними площинами), міра кута (між прямими, між прямою і площиною, між площинами), площа поверхні та об'єм геометричного тіла, формули для обчислення площ поверхонь та об'ємів многогранників і тіл обертання, уміти обчислювати відстані та міри кутів, зокрема використовуючи координати і вектори у просторі, розв'язувати найпростіші задачі на вимірювання і обчислення площ поверхонь і об'ємів тіл, застосовувати вивчені означення, властивості і формули до розв'язування найпростіших задач прикладного змісту, суть яких полягає в обчисленні площ поверхонь і об'ємів тіл</p>
<p>V. Освітня галузь “Природознавство” Основна школа Загальноприродничий компонент</p>	
<p>Об'єкти і явища природи. Природні і штучні системи</p>	<p>знати різноманітність об'єктів і явищ у природі, властивості тіл, речовин, природних і штучних систем, розуміти взаємозв'язки між об'єктами і явищами природи, уміти порівнювати об'єкти природи за кількома ознаками, розпізнавати, описувати явища природи, пояснювати причини та повторюваність явищ природи, застосовувати набуті знання у практичній діяльності та</p>

	повсякденному житті, виявляти бережливе ставлення до об'єктів живої і неживої природи, оцінювати значення природних і штучних систем у природі та житті людини
Методи пізнання природи. Природознавство - комплекс наук про природу	знати прилади і пристрої, що використовуються у процесі вивчення об'єктів і явищ природи, науки, які вивчають природу, методи пізнання природи (спостереження, дослідження, експеримент), уміти проводити прості досліди з метою вивчення об'єктів і явищ природи, користуватися найпростішими вимірювальними приладами і дотримуватися правил безпеки виконання дослідів, застосовувати набуті вміння у процесі пізнання природи, під час виконання навчальних і практично зорієнтованих завдань, виявляти ставлення та оцінювати роль природничого знання у різних галузях людської діяльності
Земля - планета Сонячної системи. Умови життя на Землі	знати про Всесвіт і Сонячну систему як його складову, головні умови життя на Землі, розуміти зв'язок між небесними і земними явищами природи, значення факторів середовища для живих організмів, уміти пояснювати будову і рухи Землі, вплив факторів середовища на живі організми
Людина і природа. Природне середовище і життя людини. Охорона і збереження природи	знати компоненти середовища існування людини, природу рідного краю, екологічно небезпечні фактори для здоров'я людини, екологічні проблеми людства, розуміти значення природних умов для життя і діяльності людини, призначення Червоної книги і природоохоронних територій, уміти пояснювати наслідки впливу діяльності людини на природу, застосовувати знання для забезпечення безпеки життя і охорони навколишнього природного середовища, висловлювати судження щодо необхідності охорони природи і раціонального використання природних ресурсів, виявляти ставлення і брати особисту посильну участь у збереженні природи
Біологічний компонент	
Біологія - наука про пізнання живої природи. Методи наукового пізнання живої природи. Загальні властивості живих систем	знати історію розвитку біологічних знань, загальні властивості живих систем, методи пізнання живої природи, уміти користуватися приладами під час проведення біологічних досліджень, дотримуватися правил безпеки під час проведення дослідів, спостерігати, описувати,

	<p>порівнювати біологічні об'єкти та процеси, проводити самостереження, користуватися різними джерелами біологічної інформації, застосовувати біологічні знання, інформацію і методи дослідження для виконання практичних завдань у повсякденному житті, оцінювати досягнення біологічної науки та її вплив на розвиток суспільства і поліпшення умов життя, збереження здоров'я людини і всього живого на Землі, виявляти власне ставлення до ролі біологічних знань у формуванні сучасної природничо-наукової картини світу</p>
<p>Клітина - елементарна одиниця живої природи</p>	<p>знати хімічний склад, загальний план будови і процеси життєдіяльності клітин організмів різних царств живої природи, розуміти, що клітина є елементарною структурною і функціональною одиницею живої природи, уміти порівнювати будову і функції клітин різних організмів, виготовляти прості мікропрепарати клітин, вивчати та описувати їх будову з використанням метода мікроскопії, застосовувати знання про клітину для пояснення процесів життєдіяльності об'єктів живої природи, висловлювати судження про єдність живої природи на основі знань про клітину</p>
<p>Організм. Особливості будови, функціонування та розвитку організмів різних царств. Біосоціальна природа людини. Людина та її здоров'я</p>	<p>знати будову, функціонування, розвиток і поведінку організмів, принципи роботи регуляторних систем, життєві цикли організмів, біологічні основи розмноження, вирощування рослин і тварин, зв'язок організмів різних царств та екологічних груп із середовищем існування, розуміти, що будь-який організм є цілісною біологічною системою, а також розуміти біосоціальну природу людини, уміти пояснювати процеси життєдіяльності та основні властивості живих систем, виявляти взаємозалежність організмів та їх пристосованість до умов середовища, доглядати за рослинами і тваринами, застосовувати знання і вміння під час надання першої долікарської допомоги, вести здоровий спосіб життя, виявляти ставлення до об'єктів живої природи, власного здоров'я і здоров'я інших людей як найвищої цінності</p>

<p>Надорганізмові системи. Біосфера і людина. Збереження і охорона різноманіття живої природи</p>	<p>знати надорганізмові системи (популяція, екосистема, біосфера), основні типи взаємозв'язків між організмами, між організмами та середовищем існування, екологічні фактори, природоохоронні території та заходи, розуміти, що збереження біосфери є умовою сталого розвитку суспільства та життя на Землі, уміти виявляти біотичні та абіотичні зв'язки, антропогенні впливи у природі, прогнозувати наслідки господарської діяльності людини на екосистему і стан здоров'я людей, проектувати відновлення екосистеми, висловлювати судження щодо значення стабільності навколишнього природного середовища для розвитку екосистеми і біосфери, оцінювати стан навколишнього природного середовища в Україні і своїй місцевості</p>
<p>Систематика та еволюція організмів</p>	<p>знати основи класифікації, характерні ознаки організмів основних таксонів, їх ускладнення у процесі еволюції, сучасну систему органічного світу і систематичне положення людини в ній, уміти порівнювати організми різних таксонів, застосовувати знання для побудови класифікації, аналізувати інформацію про походження життя на Землі та походження людини, оцінювати значення різноманітності живих організмів у природі та господарській діяльності людини, роль біологічних знань у формуванні сучасної природничо-наукової картини світу</p>
<p>Географічний компонент</p>	
<p>Географія - система наук про природу, населення і господарство. Методи географії. Місце і роль географії у розв'язанні сучасних практичних завдань людства і глобальних викликів</p>	<p>знати складові географічної науки, історичні етапи пізнання Землі, методи дослідження, джерела географічної інформації, розуміти місце географії в системі наук, її роль у формуванні наукової картини світу, уміти користуватися різними джерелами географічної інформації, аналізувати і порівнювати географічну інформацію, користуватися різними за змістом і призначенням картами, вести спостереження за природними і суспільними процесами і явищами, виявляти і пояснювати взаємозв'язки між природою і людиною, застосовувати географічні знання, інформацію і методи дослідження для виконання практичних завдань у повсякденному житті, висловлювати судження щодо ролі географії в розв'язанні проблем сталого розвитку природи і</p>

	суспільства, оцінювати роль географічних знань у дослідженні природи і суспільства
<p>Географічний простір. Географічна оболонка та її складові: літосфера, атмосфера, гідросфера, біосфера. Роль і місце людини в географічному просторі</p>	<p>знати складові географічної оболонки, їх основні властивості, суть географічних понять, що характеризують оболонку Землі, розуміти цілісність і неоднорідність географічної оболонки, закономірності формування і поширення рельєфу, погоди і клімату, гідрологічних об'єктів, ґрунту, рослинності і тваринного світу, походження і динаміку основних природних і суспільних процесів, що відбуваються в географічній оболонці, уміти пояснювати причини і наслідки основних рухів Землі, виявляти відмінності між оболонками, аналізувати і пояснювати наслідки їх взаємодії, визначати особливості розміщення компонентів географічної оболонки в географічному просторі, розрізняти способи їх зображення на географічній карті, використовувати наочний, графічний матеріал, будови географічної оболонки та її складових, застосовувати знання про геосфери у повсякденному житті для пояснення різноманітних процесів і явищ, які виникають на земній поверхні і впливають на життєдіяльність людини, висловлювати судження про можливі напрями сучасного етапу розвитку географічної оболонки, оцінювати вплив людини на географічну оболонку та його наслідки, рівень безпеки середовища для життя і діяльності людини</p>
<p>Регіональні географічні системи Материки і океани як планетарні природні комплекси. Регіони і країни світу, їх природні і соціально-економічні особливості, міжнародні зв'язки. Україна в світі: природні умови і ресурси</p>	<p>знати географічні особливості материків і океанів, регіонів і країн світу, України, своєї місцевості, суть географічних понять, що характеризують природу, населення і господарство регіональних географічних систем різного рівня, розуміти характер прояву загальних географічних закономірностей на конкретній території, географічну цілісність і неоднорідність Землі як планети людей, стратегію сталого розвитку в Україні і світі, уміти пояснювати причини різноманітності природи материків, океанів, регіонів, країн і території України, характеризувати населення і його господарську діяльність у різних природних умовах, порівнювати географічні системи різного рівня, встановлювати місцезнаходження на карті географічних об'єктів: материків, океанів, регіонів, країн світу і України, застосовувати знання про материки, океани, регіони і країни світу для пояснення сучасних природних, соціальних, економічних глобальних процесів,</p>

	<p>висловлювати судження щодо місця України в світі і впливу світових процесів на розвиток України, оцінювати вплив природних та соціально-економічних факторів на розвиток конкретної території, значення та наслідки міжнародних зв'язків</p>
<p>Географічні аспекти взаємодії людини і природи. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Географія природних ресурсів. Природокористування та його наслідки. Географія глобальних проблем людства і шляхи їх розв'язання</p>	<p>знати принципи взаємодії суспільства і природи, класифікацію природних ресурсів, переваги та наслідки їх використання, методи збереження, розуміти закономірності поширення природних ресурсів, суть і причини виникнення глобальних проблем людства, уміти пояснювати проблеми і перспективи використання природних ресурсів, аналізувати географію природних ресурсів і глобальних проблем, територіальні відмінності у розв'язанні сучасних викликів людства, дотримуватися правил поведінки у навколишньому природному середовищі, заходів безпеки, яких вживають у разі виникнення стихійного лиха і техногенних катастроф, застосовувати знання про взаємодію людини і природи для реалізації практичної мети адаптації до умов проживання на певній території, висловлювати судження щодо шляхів раціонального природокористування та розв'язання сучасних екологічних проблем, оцінювати значення сталого розвитку для людства</p>
<p>Фізичний компонент</p>	
<p>Фізика як природнича наука. Методи наукового пізнання</p>	<p>знати історію розвитку фізичних знань, імена відомих учених-фізиків, фізичні характеристики стану природного середовища, сферу застосування фізичних законів, розуміти органічну єдність людини та природи, цілісність фізичної картини світу, етапи пізнавальної діяльності у фізичних дослідженнях, параметри безпечної життєдіяльності людини, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення фізичних явищ і процесів, практичного використання фізичних явищ і законів у технічних пристроях, на виробництві, у різних сферах життєдіяльності людини, використовувати експериментальні і теоретичні методи наукового пізнання під час проведення досліджень фізичних явищ і процесів, розв'язувати фізичні задачі, виявляти ставлення до ролі фізичних знань у житті людини, суспільному розвитку, техніці, розвитку сучасних технологій,</p>

	оцінювати межі застосування фізичних законів і теорій
Речовина і поле. Будова речовини і структурні рівні фізичного світу. Гравітаційне поле. Електромагнітне поле. Світло	знати про дві форми існування матерії, основні поняття і фізичні величини для опису явищ і процесів макро- і мікросвіту, основні характеристики гравітаційного та електромагнітного полів, розуміти атомно-молекулярну будову речовини, механізм перетворення атомних ядер, особливості гравітаційного, електричного та магнітного полів, поширення світла в різних середовищах, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення агрегатних станів речовини, властивостей речовини та поля, виявляти ставлення до раціонального використання природних ресурсів і енергії, оцінювати прояв гравітаційного та електромагнітного полів, їх вплив на навколишнє природне середовище і організм людини
Рух і взаємодії. Фундаментальні взаємодії. Фізична суть механічних, теплових, електромагнітних, оптичних, ядерних явищ	знати фізичну суть механічних, теплових, електричних, магнітних, світлових, ядерних явищ і процесів та фізичні величини, що їх характеризують, розуміти прояв і наслідки фундаментальних взаємодій, основні закони і закономірності, що характеризують механічний рух і взаємодію, тепловий рух, взаємодію електрично заряджених тіл, електричний струм у різних середовищах, електромагнітні явища, фізичні основи і принципи дії машин та механізмів, засобів зв'язку, побутових приладів, уміти застосовувати здобуті знання для пояснення фізичних явищ і процесів у навколишньому природному середовищі, розв'язувати фізичні задачі, досліджувати фізичні явища і процеси, виявляти ставлення до ролі фізики в розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, застосування досягнень фізики для раціонального природокористування та запобігання їх шкідливого впливу на навколишнє природне середовище і організм людини
Хімічний компонент	
Хімічний елемент. Атом. Елементи-органогени. Періодичний закон і періодична система хімічних елементів	знати будову атома, відмінності елементного складу органічних і неорганічних речовин, назви і символи хімічних елементів, структуру періодичної системи, а також про існування стабільних та радіоактивних нуклідів, уміти визначати значення валентності та ступеня

	<p>окиснення елементів у сполуках, складати хімічні формули за значеннями валентності та ступеня окиснення, пояснювати фізичну суть періодичного закону, характеризувати хімічні елементи за будовою атома та положенням у періодичній системі,</p> <p>застосовувати періодичний закон для передбачення властивостей речовин, висловлювати судження про необхідність дотримання радіаційної безпеки, оцінювати наукове значення періодичного закону</p>
<p>Речовина. Прості та складні речовини. Основні класи неорганічних речовин. Найважливіші органічні сполуки. Дисперсні системи. Розчини. Електролітична дисоціація</p>	<p>знати йонний, ковалентний, водневий і металічний хімічні зв'язки, назви, склад, властивості та способи добування основних класів неорганічних сполук та найважливіших органічних сполук, види дисперсних систем, розчинів,</p> <p>розуміти зміст хімічних формул речовин, природу хімічних зв'язків, механізми їх утворення, суть процесів розчинення і дисоціації сполук у водних розчинах,</p> <p>уміти розрізняти речовини та матеріали, прості та складні речовини, органічні та неорганічні речовини, метали та неметали, фізичні та хімічні властивості речовин, дисперсні системи, пояснювати властивості речовин на основі їх складу і будови, складати відповідні рівняння хімічних реакцій, робити розрахунки за хімічними формулами, обчислювати кількість речовини, масову частку розчиненої речовини, висловлювати судження про згубну дію алкоголю на організм людини, оцінювати значення розчинів та дисперсних систем у природі, роль неорганічних і органічних речовин у житті людини, їх вплив на навколишнє природне середовище</p>
<p>Хімічна реакція. Типи хімічних реакцій. Рівняння хімічних реакцій</p>	<p>знати ознаки та умови перебігу хімічних реакцій, розуміти суть закону збереження маси речовини, зміст рівнянь хімічних реакцій, уміти розрізняти фізичні та хімічні явища, хімічні реакції різних типів, застосовувати закон збереження маси речовин для складання рівнянь хімічних реакцій, проведення розрахунків за хімічними рівняннями, висловлювати судження про роль хімічних процесів у природі та побуті</p>
<p>Методи наукового пізнання в хімії. Правила безпеки під час роботи з речовинами</p>	<p>знати правила безпечного поводження з речовинами, розуміти роль хімічного експерименту як джерела знань, уміти виконувати прості хімічні досліди,</p>

	<p>виготовляти розчини, безпечно поводитися з речовинами у побуті, описувати спостереження під час хімічних дослідів, робити висновки, розв'язувати експериментальні задачі, оцінювати роль хімічних знань у пізнанні природи</p>
<p>Хімія в житті суспільства. Хімічні сполуки і навколишнє природне середовище</p>	<p>знати основні галузі застосування речовин у побуті та промисловості, їх вплив на навколишнє природне середовище, уміти висловлювати судження про вплив різних речовин на здоров'я людини та навколишнє природне середовище</p>
<p>Старша школа</p> <p>Загальноприродничий компонент</p>	
<p>Методи наукового пізнання природи. Основи загальної методології наукових досліджень</p>	<p>знати і розуміти історію та сучасний стан природничо-наукового пізнання, загальну методологію наукових досліджень, уміти проводити дослідження з метою вивчення об'єктів і явищ природи, використовувати методи пізнання природи, користуватися різними джерелами природничо-наукової інформації, аналізувати природничо-наукову інформацію, застосовувати основні природничо-наукові знання для пояснення явищ природи, виявляти ставлення до способів пізнання природи, принципів і методів наукової діяльності, оцінювати моральні та ціннісні аспекти природничих досліджень, проблеми сучасного природознавства</p>
<p>Природничо-наукова картина світу. Фундаментальні ідеї природничих наук. Основні концепції сучасного природознавства</p>	<p>знати фундаментальні теорії, поняття і моделі, що відображають структуру, властивості та розвиток природи, розуміти роль природничо-наукового світорозуміння в розвитку людства, уміти пояснювати суть основних концепцій, теорій, законів і закономірностей, що визначають сучасну природничо-наукову картину світу, виявляти ставлення до сучасної природничо-наукової картини світу, оцінювати перспективи та обмеження відносин у системі “природа - людина - наука - суспільство - виробництво”</p>
<p>Значення природничо-наукових знань у житті людини і розвитку суспільства</p>	<p>знати і розуміти актуальні питання сучасного природознавства, основні сфери застосування природничо-наукових знань, уміти пояснювати екологічні засади різних галузей господарства, світоглядне, теоретичне і практичне значення досягнень природничих наук,</p>

	<p>застосовувати здобуті знання у повсякденному житті для вирішення питань сталого розвитку і збереження здоров'я людини, виявляти ставлення до природничої освіти як елемента культури кожної людини, оцінювати роль природознавства у розвитку цивілізації</p>
<p>Астрономічний компонент</p>	
<p>Будова і розвиток Всесвіту. Галактики. Сонце і зорі, галактика “Молочний Шлях”</p>	<p>знати і розуміти основні характеристики небесних тіл і Всесвіту як цілого, уміти застосовувати астрономічні закономірності та закони для спостереження, визначення характеристик і відстаней до небесних тіл, оцінювати значення вивчення Всесвіту для природничих наук і практичної діяльності людини</p>
<p>Рух небесних світил. Рух Сонячної системи в Галактиці. Рух планет Сонячної системи</p>	<p>знати і розуміти прояви та наслідки обертання небесної сфери, основні поняття і параметри, що характеризують небесні тіла, розміщення і рух у космічному просторі, уміти застосовувати знання про рух небесних світил для визначення їх положення на зоряному небі, виявляти ставлення та оцінювати зв'язок небесних і земних явищ природи, практику використання небесних світил та законів їх руху для орієнтування у просторі та часі, а також для потреб космонавтики</p>
<p>Методи і засоби астрономічних досліджень</p>	<p>знати і розуміти методи і засоби досліджень небесних тіл, уміти застосовувати здобуті знання для спостереження за небесними світилами, виявляти ставлення та оцінювати астрономію як всехвильову науку</p>
<p>Астрономія в житті людини</p>	<p>знати і розуміти причини зародження та головні віхи розвитку астрономії, вплив астрономії на культуру і техніку, її місце в природничо-науковій картині світу, уміти застосовувати астрономічні знання в повсякденному житті, виявляти ставлення та оцінювати практичне значення астрономії в розв'язанні глобальних проблем людства, ненауковість астрології, значення астрономії для формування світогляду людини, астрономічні знання як фактор культури, астрономія як передовий рубіж природознавства</p>

Біологічний компонент

Біологія - наука про пізнання живої природи. Методи наукового пізнання живої природи

знати про моніторинг, принципи використання експериментального та статистичного методів і моделювання у вивченні об'єктів живої природи, розуміти значення моральних і соціальних аспектів біологічних досліджень, уміти проводити біологічні спостереження і прості експерименти, оформляти їх результати, аналізувати здобуті дані, представляти результати дослідження у словесній, табличній і графічній формі, прогнозувати тенденції розвитку біологічних досліджень та їх значення для розвитку суспільства і збереження життя на Землі, оцінювати практичне значення наукових досягнень різних біологічних галузей у житті людини, суспільства у формуванні наукового світогляду, моральні і соціальні аспекти біологічних досліджень, виявляти ставлення до результатів біологічних досліджень, їх впливу на здоров'я людини і розвиток біологічних систем

Клітина. Особливості хімічного складу живих систем. Основні біохімічні процеси. Сучасна клітинна теорія. Неклітинні форми життя

знати хімічний склад клітини, найважливіші біохімічні процеси у клітинах різних організмів, основні положення сучасної клітинної теорії, методи цитологічних досліджень, про віруси, клітинний цикл еукаріотичних клітин, особливості мітозу і мейозу, причини виникнення хвороб людини, розуміти біологічне значення органічних і неорганічних речовин в існуванні живих систем, асиміляції і дисиміляції, фотосинтезу, уміти характеризувати значення різних форм життя у природі, порівнювати будову клітин прокариотів і еукаріотів, встановлювати зв'язок між будовою органел та їх функціями, пояснювати взаємозв'язок клітин як основи цілісності організму, досліджувати мікроскопічну будову клітин та застосовувати знання і вміння для запобігання вірусним і бактеріальним хворобам рослин, тварин і людини, оцінювати значення клітинної теорії для пояснення єдності живої природи, біохімічних і цитологічних знань для проведення діагностики і лікування різних захворювань людини

<p>Організм як відкрита саморегульована система. Загальні властивості організмів. Основні закономірності спадковості і мінливості. Розмноження та онтогенез. Біотехнології</p>	<p>знати та розуміти механізми підтримання гомеостазу організму, основні властивості організмів, обміну речовин, енергії, інформації, закономірності спадковості, мінливості, роль генотипу і середовища існування у формуванні фенотипу, форми розмноження, закономірності онтогенезу, регенерації, основні методи генетичних, селекційних, біо- і нанобіотехнологічних досліджень, особливості загальних властивостей живих систем, уміти характеризувати організм як цілісну структурну і функціональну систему, пояснювати біологічне значення спадковості та мінливості, розв'язувати елементарні типові задачі з генетики і застосовувати біологічні знання для оцінки можливих наслідків застосування сучасних біотехнологій, оцінювати значення відкриття генетичних законів Г. Менделя і Т. Моргана, досягнень сучасної генетики, селекції, біотехнології для розв'язання енергетичних проблем і забезпечення людей продуктами харчування, діагностики спадкових хвороб, небезпечність впливу факторів середовища і власної поведінки на особисте здоров'я і здоров'я прийдешніх поколінь, виявляти ставлення до результатів генетичних і біотехнологічних досліджень</p>
<p>Надорганізмові системи: рівні організації надорганізмових систем. Людина і біосфера</p>	<p>знати характеристику надорганізмових систем, взаємодії екологічних факторів, роль організмів у колообігу речовин та енергії у біосфері, процесів саморегуляції в екосистемі, основні природоохоронні заходи щодо збереження живої природи, розуміти значення моніторингових досліджень стану екосистеми, збереження біосфери для екологічно безпечного розвитку, уміти прогнозувати вплив господарської діяльності людини на екосистему, моделювати взаємозв'язки у природних і штучних екосистемах, застосовувати екологічні знання у повсякденному житті, охороні природи, оцінювати значення охорони живої природи, виявляти ставлення до збереження екологічної стабільності та біологічного різноманіття</p>
<p>Систематика та еволюція організмів</p>	<p>знати про розвиток природи у зв'язку з геологічною історією Землі, походження людини, принципи біологічної класифікації організмів, характеристики виду, сучасну систему органічного світу, гіпотези походження життя на Землі, основні етапи історичного розвитку органічного світу, сучасні еволюційні погляди,</p>

	<p>уміти пояснювати причини біологічного різноманіття та вплив на нього діяльності людини, наслідки його скорочення, застосовувати еволюційні знання для обґрунтування єдності органічного світу, оцінювати значення еволюційних знань для формування наукового світогляду, виявляти ставлення до перспектив розвитку сучасної біології та розуміти її значення, що полягає у забезпеченні існування біосфери та суспільства</p>
<p>Географічний компонент</p>	
<p>Географія - система наук про природу, населення і господарство. Місце і роль географії у системі природничих і суспільних наук</p>	<p>знати структуру географії, сукупність методів географічних досліджень, сучасні джерела географічної інформації, розуміти місце і роль географії в різних сферах суспільства, прикладну спрямованість географічних досліджень на сучасному етапі, уміти користуватися різними джерелами географічної інформації, аналізувати і порівнювати географічну інформацію, використовувати паперові та комп'ютерні карти для здобування географічної інформації та проведення її аналізу, складати моделі географічних об'єктів і явищ, застосовувати географічні знання, сучасні методи дослідження, геоінформаційні технології для виконання наукових і практичних завдань, висловлювати судження щодо ролі географії у виборі майбутньої професійної діяльності, оцінювати роль географічних знань у дослідженні природи і суспільства</p>
<p>Географічний простір. Загальні закономірності розвитку суспільства. Просторова організація життя і діяльності людей. Політичні, соціальні, економічні системи</p>	<p>знати особливості населення світу і світового господарства, суть географічних понять, що характеризують політичні, соціальні та економічні системи, розуміти походження і динаміку основних суспільних процесів, що відбуваються у географічному середовищі, уміти пояснювати причини і наслідки змін, що відбуваються в політичних та економічних системах Землі, виявляти загальні географічні закономірності суспільного характеру, аналізувати і пояснювати наслідки взаємодії між різними суспільними системами, визначати фактори та особливості розміщення об'єктів географічного середовища (населення, господарства), складати їх комплексну характеристику, застосовувати знання про політичні, соціальні, економічні системи у повсякденному житті для пояснення</p>

	<p>процесів і явищ, які впливають на життєдіяльність людини, висловлювати судження про можливі напрями сучасного етапу розвитку населення і світового господарства, оцінювати просторову організацію суспільства на сучасному етапі, рівень безпеки навколишнього природного середовища для життя і діяльності людини</p>
<p>Регіональні географічні системи. Регіони і країни світу, їх природні і соціально-економічні особливості, міжнародні зв'язки. Україна в світі, господарство, територіальні відмінності, зовнішні економічні зв'язки</p>	<p>знати закономірності формування і розвитку регіонів і країн світу на сучасному етапі, суть географічних понять, що характеризують природу, населення і господарство регіональних географічних систем різного рівня, розуміти політичні, соціальні, економічні геокультурні закономірності розвитку конкретної території, уміти пояснювати регіоналізацію суспільних процесів, виявляти фактори формування, розвитку і розміщення населення, господарства, культури, характеризувати і порівнювати населення і сферу його діяльності в різних регіонах та країнах світу, встановлювати місцезнаходження географічних об'єктів, регіонів, країн світу на карті, застосовувати знання про диференціацію та інтеграцію країн світу для пояснення сучасних політичних, соціальних, економічних глобальних процесів, висловлювати судження щодо місця регіонів, країн у світі, оцінювати вплив міжнародних зв'язків на формування сучасної геополітичної картини світу</p>
<p>Географічні аспекти взаємодії людини і природи. Географічне середовище як сфера взаємодії суспільства і природи. Географія природних ресурсів. Природокористування та його наслідки</p>	<p>знати принципи і суть понять про взаємодію суспільства і природи, класифікацію природних ресурсів, наслідки природокористування, основні проблеми світу політичного, економічного, соціального характеру, глобальні проекти, прогнози, гіпотези, розуміти причини і наслідки глобальних викликів людства, моделі сталого розвитку, уміти аналізувати географію природних ресурсів, наслідки глобалізації, механізм забезпечення сталого розвитку, виявляти тенденції, проблеми і перспективи використання природних ресурсів на сучасному етапі, складати географічні проекти щодо можливих сценаріїв розвитку взаємовідносин між людиною і природою у майбутньому, застосовувати знання про взаємодію людини і природи для складання географічних проектів та проведення експертизи, висловлювати судження щодо шляхів розв'язання проблем у світі сучасних природних, екологічних, соціально-економічних і політичних викликів,</p>

	оцінювати значення стратегії сталого розвитку для людства
Фізичний компонент	
<p>Фізика як фундаментальна наука. Методи пізнання. Роль фізичних знань у житті суспільства, розвитку техніки і технологій, розв'язанні екологічних проблем. Нанофізика і нанотехнології</p>	<p>знати і розуміти фундаментальний характер загальних закономірностей природи, цілісність природничо-наукової картини світу і місце в ній сучасної фізичної картини світу, історію становлення основних фізичних ідей, законів, теорій, роль фізичного знання в різних галузях діяльності людини та створенні безпечних умов її життєдіяльності, загальну структуру наукового пізнання, фундаментальні дослідження, основоположні гіпотези, основні фізичні моделі і принципи сучасної фізики, уміти застосовувати експериментальні та теоретичні методи пізнання фізичних явищ і процесів, набуті знання у різних сферах життєдіяльності людини та приймати екологічно виважені рішення, виявляти ставлення та оцінювати динаміку, історичний характер розвитку сучасної фізичної картини світу, гармонійну взаємодію людини з навколишнім природним середовищем, роль фізичного знання в різних галузях людської діяльності та екологічні наслідки її впливу на навколишнє природне середовище</p>
<p>Речовина і поле. Фізичні властивості речовини та поля. Кванти. Елементарні частинки. Корпускулярно-хвильовий дуалізм</p>	<p>знати і розуміти основи фізичних теорій (класична механіка, електродинаміка, молекулярна фізика, термодинаміка, оптика, атомна і ядерна фізика), що вивчають властивості речовин і поля, уміти застосовувати наукові методи пізнання, основні поняття, моделі і закони фізики для пояснення властивостей речовини і поля, фізичні знання про речовину і поле у різних сферах життєдіяльності людини, приймати екологічно виважені рішення, виявляти ставлення та оцінювати прояв фундаментальних взаємодій на різних рівнях фізичного світу та вплив електромагнітного поля на навколишнє природне середовище і організм людини, раціональність використання природних ресурсів та енергії</p>

<p>Рух і взаємодії. Фундаментальні взаємодії. Фізична суть фізичних явищ і процесів різної природи</p>	<p>знати і розуміти основні фізичні теорії, що характеризують рух та взаємодію, їх вплив на наукову картину світу, природу фундаментальних взаємодій, фізичну суть явищ природи, фізичні основи техніки, виробництва, сучасних технологій, уміти застосовувати методи наукового пізнання, фізичні поняття, моделі, величини, рівняння та закони механіки, молекулярної фізики, термодинаміки, електродинаміки, квантової фізики, знання про рух і взаємодію у різних сферах життєдіяльності людини під час опису фізичних явищ і процесів, приймати екологічно виважені рішення, оцінювати зв'язок явищ природи, об'єктивність наукового знання, системотвірну роль фізики для розвитку інших природничих наук, техніки і технологій, виявляти ставлення до раціонального використання природних ресурсів та енергії, впливу на забруднення навколишнього природного середовища машин і механізмів, можливих причин та наслідків екологічних катастроф</p>
<p>Хімічний компонент</p>	
<p>Хімічні елементи у природі. Колообіг елементів. Металічні та неметалічні елементи</p>	<p>знати поширення хімічних елементів у природі, будову атомів металічних і неметалічних елементів, особливості будови атома Карбону, колообіг найважливіших елементів, уміти скласти загальну характеристику елемента за будовою атома та прогнозувати властивості утворюваних ним простих речовин і сполук, висловлювати судження про біологічну роль найважливіших елементів, оцінювати значення процесів колообігу хімічних елементів у природі</p>
<p>Речовина. Неорганічні сполуки металічних і неметалічних елементів. Органічні сполуки. Рівні організації речовини</p>	<p>знати назви, склад, будову, основні властивості, способи добування, застосування найважливіших сполук металічних і неметалічних елементів, основних класів органічних сполук, найпоширеніших полімерів, розуміти генетичні зв'язки між речовинами, причини багатоманітності речовин, рівні організації речовини, уміти характеризувати властивості неорганічних та органічних речовин, установлювати причинно-наслідкові зв'язки між складом, будовою і властивостями речовин, скласти відповідні рівняння хімічних реакцій, висловлювати судження про згубну дію алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння</p>

	на здоров'я, оцінювати значення синтетичних органічних речовин
Хімічна реакція. Класифікація хімічних реакцій	знати різні ознаки класифікації та особливості перебігу хімічних реакцій, основні типи реакцій за участю неорганічних і органічних речовин, хімічні перетворення під дією електричного струму, уміти класифікувати хімічні реакції, проводити розрахунки за хімічними рівняннями, оцінювати значення хімічних і фізичних методів переробки природної сировини
Методи наукового пізнання в хімії	розуміти суть основних наукових категорій та форм наукового пізнання дійсності, уміти самостійно виконувати хімічні досліди, розв'язувати експериментальні задачі, висловлювати судження про роль експерименту і теоретичних знань у вивченні речовин, оцінювати внесок вітчизняних і зарубіжних учених у розвиток хімічної науки, проблеми сучасної хімії
Хімія в житті суспільства. Роль хімії у розв'язанні глобальних проблем людства	знати застосування речовин і матеріалів на їх основі у різних галузях, розуміти суть нано- і біотехнологій, значення хімії в житті людини та виробництві, її роль у розв'язанні сировинної, енергетичної, продовольчої, екологічної проблеми, уміти запобігати шкідливому впливу хімічних сполук у повсякденному житті, висловлювати судження про роль хімічних знань у виробництві та їх внесок у загальну культуру людини, оцінювати біологічну роль та екологічний вплив хімічних елементів та їх сполук
VI. Освітня галузь "Технології" Основна школа Інформаційно-комунікаційний компонент	
Інформатика як наука. Інформаційні технології. Інформація та інформаційні процеси. Системи, процеси у системах	знати об'єкт, предмет, методи інформатики та інформаційних технологій, сутність процесу керування, зворотного зв'язку, розуміти поняття інформації, системи, повідомлення, даних, інформаційних об'єктів

	<p>різних видів, аналізувати інформаційні процеси у живій природі, суспільстві, техніці, уміти оцінювати кількісні характеристики інформаційних об'єктів і процесів, застосовувати відповідну термінологію для опису об'єктів і процесів</p>
<p>Комп'ютер як універсальний пристрій для опрацювання даних, програмно керований автомат. Програмне забезпечення та його види. Інформаційні системи, обчислювальне середовище</p>	<p>знати склад і характеристики комп'ютера, функції його основних складових, склад і функції програмного забезпечення, мати уявлення про процес взаємодії користувача з комп'ютером, розуміти цілі застосування і способи функціонування засобів захисту даних, поняття шкідливих програм, уміти використовувати графічний інтерфейс користувача для управління комп'ютерною системою, використовувати сучасні зовнішні пристрої комп'ютера, здійснювати захист даних від шкідливих програм, архівувати та розархівовувати дані, використовувати програмне забезпечення для виконання завдань та вивчення основ наук</p>
<p>Комп'ютерні мережі, розподілені обчислення</p>	<p>знати структуру і складові комп'ютерних мереж, призначення різних систем розподілених обчислень, розуміти можливість пошкодження даних в інформаційних процесах, поняття швидкості передавання даних, важливість процесу захисту даних, процес сприйняття, запам'ятовування, перетворення, передавання повідомлень та даних живими істотами, людиною, уміти розпізнавати джерело і приймач повідомлення, процес кодування та декодування, користуватися сервісами локальних і глобальної комп'ютерної мережі, застосовувати комп'ютерні мережі для виконання навчальних і прикладних завдань, оцінювати кількісні характеристики інформаційних об'єктів і застосовувати їх для визначення можливості і швидкості передавання інформації певним каналом зв'язку</p>

<p>Базові інформаційні технології. Створення і опрацювання документів. Створення і опрацювання графічних об'єктів. Створення і опрацювання мультимедійних об'єктів. Комплексні інформаційні об'єкти</p>	<p>знати правила створення електронних документів, їх структуру, відмінності між растровим і векторним поданням графіки, розуміти призначення і основні функції програмних засобів базових інформаційних технологій, уміти створювати структурований текст за допомогою клавіатури з використанням базових засобів текстового процесора, проводити перевірку правопису, використовувати електронні словники, перекладачі, включати до тексту графічні та інші інформаційні об'єкти, створювати навчальні публікації та презентації, графічні зображення, вести ділове листування, виконувати колективну роботу над документом, записувати і опрацьовувати звукові та відеозображення,</p> <p>розуміти призначення комп'ютерних і некомп'ютерних енциклопедій, довідників, інших інформаційних джерел, пошукових машин, засобів створення інформаційних об'єктів (у тому числі мультимедійних), оцінювати ефективність і зручність використання програмних засобів різного призначення</p>
<p>Представлення даних і знань в інформаційному середовищі</p>	<p>уміти створювати записи в базах даних і вводити дані, здійснювати у базах даних пошук даних, що відповідають певним умовам, використовувати засоби інформаційного середовища для подання знань</p>
<p>Моделювання та алгоритмізація. Об'єкти, їх властивості, класифікація об'єктів. Моделювання реальних об'єктів і процесів. Перетворення даних за формалізованими правилами. Алгоритми. Поняття програми і програмного коду</p>	<p>знати поняття алгоритму, етапи процесу описання алгоритмів, у тому числі за допомогою програмних засобів, способи описання алгоритмів, призначення базових алгоритмічних структур, програмного коду, розуміти поняття формалізації задачі, поняття комп'ютерного моделювання, процес перетворення даних за формальними правилами, призначення комп'ютерної програми і пояснювати етапи її виконання на комп'ютері, уміти визначати властивості об'єктів та значення таких властивостей, здійснювати класифікацію і розпізнавати об'єкти, виконувати формалізоване описання об'єкта, здійснювати виокремлення підзадач в описанні задачі, уміти складати алгоритми для різних виконавців</p>
<p>Опрацювання числових даних. Електронні таблиці як засіб моделювання об'єктів і процесів</p>	<p>знати основні способи опрацювання даних та їх призначення, розуміти призначення електронних таблиць як засобу моделювання, уміти вводити дані, зокрема формули, до електронної таблиці,</p>

	опрацьовувати дані та їх масиви, застосовувати числові дані і формули як засоби описання об'єктів, прогнозувати перебіг процесів у різних напрямках знань
Інформаційно-комунікаційні технології в суспільстві. Норми етики і права у процесі роботи з даними, повідомленнями	знати етапи розвитку інформаційних технологій як суспільно значущого явища, розуміти призначення та галузі застосування інформаційних технологій: зв'язок, моделювання, проектування, керування, аналіз даних, освіта, мистецтво та розваги, призначення особистої інформації, сутність та важливість інформаційної безпеки для людини і суспільства в цілому, знати та дотримуватися норм етики і права під час роботи з даними та повідомленнями в інформаційному середовищі
Технологічний компонент	
<i>Проектування</i>	
Проектні технології як засіб інтелектуальної діяльності людини у сфері матеріального виробництва. Проектування предметів навколишнього природного середовища. Етнодизайн. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у проектній діяльності	провадити дослідно-пошукову діяльність у процесі проектування, визначати завдання проекту відповідно до обраної проблеми, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології під час проектування, розуміти і виконувати елементи художнього конструювання за графічним зображенням або власним задумом, обирати та застосовувати методи художнього і технічного проектування, читати і розуміти графічні зображення, необхідні для виконання завдань проекту, визначати і здійснювати відбір інструментів і матеріалів, що необхідні для реалізації проекту, презентувати та оцінювати результати продуктивної творчої діяльності за визначеними критеріями
<i>Технології і техніка</i>	
Науково-технічний прогрес і технології. Перетворювальна діяльність людини як засіб реалізації інтелектуального продукту. Традиційні і сучасні технології, засоби, предмети праці	виявляти ціннісне ставлення до взаємозв'язку науково-технічного прогресу і технологій, визначати послідовність технологічних операцій з обробки матеріалів у процесі виготовлення виробу, дотримуватися технологічних вимог під час роботи ручними та електрифікованими інструментами, застосовувати безпечні та доцільні прийоми під час роботи інструментом, використання обладнання і пристосувань, дотримуватися правил безпеки під час технологічної діяльності, аналізувати виготовлений технічний об'єкт та повною мірою

	використовувати особистий досвід, знання і вміння у процесі роботи
<i>Технічна та художня творчість</i>	
Технічна та художня творчість у продуктивній творчій діяльності людини. Творчість у трудових традиціях українського народу	характеризувати основні етапи створення технічних пристроїв та особливості технічного і художнього проектування, визначати і використовувати на практиці елементи художньої та технічної творчості у традиційних видах трудової діяльності та відповідних зразках виробів, які традиційно використовуються у побуті
Найбільш поширені ремесла та види декоративно-ужиткового мистецтва	виявляти і переносити елементи художньої та технічної творчості на власні вироби у вигляді конструктивних елементів, мати уявлення про зміст та особливості найбільш поширених народних ремесел, промислів та видів декоративно-ужиткового мистецтва свого регіону
<i>Професійна орієнтація</i>	
Сфери людської діяльності та види праці. Професійна діяльність людини в умовах ринку праці. Вимоги професії до людини	збирати та аналізувати інформацію про професію, будувати індивідуальну освітню траєкторію, оцінювати значення морально-етичних норм у професійній діяльності, визначати власні індивідуальні особливості та співвідносити їх з вимогами різних професій
<p>Старша школа</p> <p>Інформаційно-комунікаційний компонент</p>	
Інформаційні технології як галузь продуктивної діяльності людини, основні професії галузі	знати мету, завдання, види і об'єкти перетворювальної діяльності основних інформаційних та інформаційно-комунікаційних технологій, розуміти значення основних понять інформатики та інформаційних технологій, закономірності функціонування основних засобів інформаційних технологій, опрацьовувати повідомлення і дані, оцінювати важливість і суспільну значущість професій, пов'язаних з інформаційними технологіями
Моделі і моделювання	уміти застосовувати комп'ютерне моделювання для описання об'єктів і явищ у різних предметно орієнтованих програмних середовищах, комп'ютерно орієнтовані засоби планування, виконання і прогнозування результатів

	навчально-пізнавальної і практично зорієнтованої діяльності, вміти використовувати різні комп'ютерні програми, оцінювати ефективність застосування різних засобів моделювання до реальних об'єктів і процесів
Системи керування базами даних	знати основні типи програмних середовищ, призначених для зберігання і опрацювання даних, структуру даних, уміти виокремлювати та формалізувати інформацію, подану в текстових повідомленнях, таблицях на діаграмах, графіках, аналізувати масиви числових даних шляхом проведення відповідних статистичних процедур з використанням електронних таблиць або інших предметно орієнтованих середовищ, використовувати ймовірнісні підходи до описання і трактування явищ повсякденного життя під час прийняття рішень та провадження проектної діяльності
Технології опрацювання мультимедійних даних, засоби та об'єкти діяльності	знати і розуміти відмінності між різними способами описання і представлення мультимедійних даних, уміти розробляти і створювати електронні документи різних видів, у тому числі гіпертекстові, гіпермедійні, зокрема для презентації проектної діяльності, виявляти ставлення до різних форм і засобів представлення мультимедійних даних з технічного та естетичного погляду
Сервіси інформаційно-комунікаційних мереж, їх призначення і застосування	оцінювати можливості використання певного засобу (сервісу, послуг) інформаційної комунікації для провадження відповідного виду діяльності
Технологічний компонент	
<i>Проектування</i>	
Теоретичні основи проектування у сфері матеріального виробництва. Технології і методи творчого та критичного мислення у проектній діяльності. Раціоналізаторство і винахідництво як рушійна сила розвитку виробництва. Загальні відомості про дизайн як провідний засіб формотворення предметного середовища. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у проектній діяльності	характеризувати вплив проектної діяльності на розвиток різних сфер людської діяльності (технологічної, освітньої, мистецької, економічної, політичної тощо), розуміти і використовувати у роботі над проектом методи творчого пошуку ідей (мозковий штурм, морфологічний аналіз, алгоритм розв'язку винахідницьких задач), виявляти протиріччя між характеристиками об'єкта або процесу проектування та вимогами до його вдосконалення чи створення, проводити художньо-конструкторський аналіз об'єкта проектування та

	пояснювати, розробляти і реалізовувати творчий проект з використанням інформаційно-комунікаційних технологій
<i>Технічна та художня творчість</i>	
Технічна творчість. Художня творчість. Декоративно-ужиткове мистецтво	володіти характерними для регіону основними техніками і технологіями створення виробів декоративно-ужиткового мистецтва, створювати вироби від творчого задуму до його практичної реалізації з використанням традиційних і сучасних прийомів обробки природних матеріалів, синтезувати естетичні та функціональні вимоги як провідний спосіб творення у декоративно-ужитковому мистецтві під час проектування та виготовлення виробу
<i>Професійна орієнтація</i>	
Професійна придатність особистості. Морально-етичні норми професійної діяльності. Індивідуальна освітня траєкторія	аналізувати власні здібності та вимоги майбутньої професії, специфіку її предмета, знарядь і умов праці, вплив новітніх об'єктів техніки і технологій на ринок праці, розуміти значення морально-етичних норм успішної професійної кар'єри, оцінювати власні можливості професійної освіти та працевлаштування, виявляти активне ставлення до обраної професії шляхом практичної реалізації власної освітньої траєкторії
<p>VII. Освітня галузь “Здоров’я і фізична культура”</p> <p>Основи здоров’я</p> <p>Основна школа</p>	
Здоров’я людини	знати складові здоров’я, їх ознаки і показники, фактори здоров’я, складові здорового способу життя, види і фактори безпеки і небезпеки, принципи та умови безпечної життєдіяльності, розуміти сутність здоров’я, вплив природних і соціальних факторів, фізичної активності на здоров’я, вплив факторів ризику на рівень безпеки, значення здоров’я для життя людини, важливість вибору життєвих цінностей, усвідомлювати вікові індивідуальні зміни в організмі, здоров’я як єдине ціле, взаємозалежність складових здоров’я, взаємозв’язок організму людини з навколишнім природним середовищем, необхідність вибору здорового способу життя, залежність безпечної

	<p>життєдіяльності від власної поведінки, уміти виявляти та оцінювати ознаки здоров'я у різних життєвих ситуаціях, виявляти та оцінювати небезпеки, убезпечувати своє життя від ризику, дотримуватися правил здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки в конкретних ситуаціях</p>
<p>Фізична складова здоров'я</p>	<p>знати основні фактори і правила збереження та зміцнення фізичної складової здоров'я, елементи оздоровчих систем, ознаки фізіологічної зрілості, усвідомлювати значення активного відпочинку, необхідність застосування рекомендованих способів оздоровлення, уміти добирати такі способи оздоровлення, виконувати правила рухової активності, харчування, гігієнічного догляду за тілом, праці та відпочинку для підлітків, юнаків та дівчат, застосовувати основні методи профілактики захворювань і методи моніторингу фізичної складової здоров'я</p>
<p>Соціальна складова здоров'я</p>	<p>знати ознаки соціальної зрілості, основні фактори, що впливають на репродуктивне здоров'я, основи законодавства щодо безпеки і здоров'я людини, основні види небезпеки, правила безпеки у щоденному житті, правила дорожнього руху, безпечної поведінки у сучасному суспільстві, володіти інформацією про служби захисту населення, розуміти значення сім'ї для формування і збереження здоров'я, вплив поведінки в юнацькому віці на репродуктивне здоров'я, ступінь впливу відповідальної поведінки щодо ВІЛ-інфікування, туберкульозу та інфекцій, що передаються статевим шляхом, усвідомлювати значення формування відповідальних стосунків для здоров'я, необхідність усунення ризиків для життя і здоров'я, уміти визначати власний рівень соціального розвитку, користуватися своїми правами, протистояти негативному впливу соціальних факторів шляхом формування корисних звичок, протистояння впливу негативних для здоров'я і небезпечних для життя соціальних факторів, дотримуватися відповідальної поведінки щодо ВІЛ-інфікування, туберкульозу, інфекцій, що передаються статевим шляхом, та інших хвороб, розпізнавати різні види небезпечних ситуацій та повідомляти про них служби захисту населення - встановлювати взаємозв'язок між природними, соціальними і техногенними факторами і здоров'ям, безпечно поводитися у навколишньому природному середовищі, моделювати і вирішувати відповідні</p>

	життєві ситуації, застосовувати набуті корисні звички, правила спілкування та безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях і видах діяльності, вміти надавати першу допомогу хворим та потерпілим
Психічна та духовна складові здоров'я	знати ознаки психічної і духовної складових здоров'я, фактори, що впливають на психологічне благополуччя, фактори, що впливають на духовний розвиток підлітків, юнаків і дівчат, естетичні і моральні засади здоров'я та умови формування особистості, розуміти важливість взаємозв'язку і взаємозумовленості психічної і духовної складових власного здоров'я, необхідність розвитку особистісних якостей, застосовувати правила, настанови, поради щодо самопізнання, самовизначення і самовиховання, способи саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самоідентифікації, розвитку пам'яті та уваги, оцінювати емоції, почуття, моральні якості власні та інших людей як умови, що сприяють збереженню життя і зміцненню здоров'я у різних життєвих ситуаціях
Фізична культура	
Теоретико-методичні знання	знати про фізичний розвиток та фізичну підготовленість, форми занять рекреаційної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної спрямованості, історію розвитку та становлення Олімпійського руху, відродження Олімпійських ігор, загальну характеристику здорового способу життя, про вплив фізичних вправ і спорту на стан фізичного розвитку, засоби розвитку та методи здійснення контролю за фізичним станом, ознаки перевтоми та засоби її запобігання, знати та дотримуватися правил рухливих та спортивних ігор, основ самоконтролю під час самостійних, позакласних занять, правил безпеки під час проведення різноманітних форм навчальної, спортивно-масової та оздоровчої роботи, уміти надавати першу допомогу у разі отримання травм та ушкоджень, усвідомлювати значення занять фізичними вправами та спортом для підтримання розумової працездатності
Загальна фізична підготовка	виконувати стройові та організуючі вправи, різновиди ходьби та бігу, стрибки, загальнорозвивальні вправи, вправи для формування постави та запобігання плоскостопості, вправи для розвитку швидкості,

	спритності, витривалості, сили, гнучкості, швидкісних і силових якостей
Рухова діяльність. Види спорту	знати історію виникнення та становлення обраного виду спорту, його різновиди, загальну характеристику інвентарю, основи техніко-тактичної підготовки, основи організації і проведення змагань, особливості психологічної підготовки в обраному виді спорту, знати та дотримуватися правил організації змагань і суддівства, страхування і техніки безпеки, контролю та самоконтролю під час занять обраним видом спорту, виконувати технічні елементи з обраного виду спорту на рівні рухового вміння та відповідних навичок, спеціальні та підготовчі фізичні вправи, володіти основними тактико-технічними діями в обраному виді спорту
<p>Старша школа</p> <p>Основи здоров'я</p>	
Здоров'я людини. Безпека життєдіяльності	знати показники рівня власного здоров'я і рівня здоров'я суспільства, фактори здорового способу життя, основи законодавства з питань безпеки життєдіяльності, органи державного нагляду і служби захисту населення, умови забезпечення особистої безпеки та безпеки інших людей у разі виникнення надзвичайних ситуацій, розуміти зв'язок загальнолюдських цінностей і здоров'я, значення сприятливих для здоров'я життєвих навичок, усвідомлювати значення турботи про здоров'я протягом усього життя, уміти оцінювати ризики в життєвих ситуаціях, повідомляти про них службу захисту населення, адекватно діяти у надзвичайних ситуаціях, надавати першу допомогу постраждалим від нещасних випадків, застосовувати набуті знання для забезпечення особистої безпеки і безпеки інших людей, дотримуватися правил здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки, виявляти позитивне ставлення до здорового способу життя
Фізична складова здоров'я	знати методи розвитку фізичної складової здоров'я, основні оздоровчі системи, усвідомлювати значення активного відпочинку, уміти здійснювати моніторинг фізичної складової здоров'я, застосовувати правила здорового способу життя щодо рухової активності,

	харчування, індивідуального гігієнічного догляду, профілактики захворювань
Соціальна складова здоров'я	знати основні положення законодавства у сфері захисту здоров'я населення, фактори міцної родини, фактори впливу на репродуктивне здоров'я молоді, розуміти значення родини для задоволення базових потреб, можливі наслідки своєї поведінки для власного здоров'я та особистої безпеки, здоров'я і безпеки сім'ї та суспільства, уміти убезпечувати себе від впливу негативних для здоров'я і небезпечних для життя соціальних факторів, у тому числі щодо соціально небезпечних хвороб (туберкульоз, ВІЛ/СНІД, інфекції що передаються статевим шляхом), застосовувати набуті корисні звички, правила спілкування, безпечної поведінки в різних життєвих ситуаціях та видах діяльності, виявляти негативне ставлення до проявів насилля і дискримінації, критичне ставлення до реклами та фільмів, які пропагують насилля і ризиковану статеву поведінку, толерантне ставлення до людей з особливими фізичними потребами та людей, які живуть з ВІЛ-інфекцією
Психічна та духовна складові здоров'я	знати фактори, що впливають на психологічне благополуччя і духовний розвиток юнаків і дівчат, ціннісні засади власного здоров'я, здоров'я сім'ї та суспільства, фізичні та психологічні способи керування стресом, розуміти і оцінювати умови психологічного та морального характеру, що сприяють збереженню життя і зміцненню власного здоров'я та здоров'я членів сім'ї, застосовувати методи самопізнання, самовизначення і самовиховання, способи саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю, самоідентифікації, розвитку пам'яті та уваги
Фізична культура	
Теоретико-методичні знання	знати особливості фізичного розвитку і функціонування стану організму в старшому шкільному віці, методику розвитку фізичних якостей, вправи профілактично-відновлювальної спрямованості, застосовувати методики визначення фізичної підготовленості, уміння, навички та фізичні якості, необхідні для успішної самореалізації у майбутній професії, усвідомлювати вплив занять фізичними вправами

	на гармонійний розвиток особистості, стан фізичного здоров'я майбутньої матері
Загальна фізична підготовка	виконувати стройові та організуючі вправи, різні види ходьби та бігу, стрибки, загальнорозвивальні вправи, вправи для запобігання та корекції порушень постави та плоскостопості, вправи для розвитку швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості та швидкісно-силових якостей
Рухова діяльність. Види спорту	знати історію обраного виду спорту, організацію техніко-тактичних дій у процесі гри, особливості змагальної діяльності в обраному виді спорту, знати та дотримуватися правил організації змагань і суддівства, страхування та техніки безпеки, контролю та самоконтролю під час занять обраним видом спорту, виконувати технічні елементи з обраного виду спорту на рівні рухової навички та вміння вищого порядку, спеціальні фізичні вправи, володіти тактико-технічними діями в обраному виді спорту
Захист України	
Основи загальної військової підготовки. Прикладна фізична підготовка	знати про структуру, перспективи розвитку Збройних Сил, основи законодавства про військову службу, важливі історичні етапи розвитку українського війська, напрями інтеграції України в європейський та міжнародний простір, основні вимоги міжнародного гуманітарного права, правила поведінки під час військових дій, надзвичайних ситуацій, порядок підготовки зброї до виконання вогневих завдань, основи та правила стрільби, знати і розуміти основи загальновійськового бою, обов'язки солдата в бою, уміти діяти і реагувати на події відповідно до норм міжнародного гуманітарного права, виконувати стройові прийоми і рухи, орієнтуватися на місцевості, вести спостереження і оглядати місцевість, складати схему орієнтирів, володіти первинними навичками у подоланні перешкод, русі по пересіченій місцевості в пішому порядку та під час самозахисту в рукопашному бою, прийомами і способами ведення вогню із стрілецької зброї
Основи медичної підготовки	знати порядок огляду та надання першої медичної допомоги при пораненнях і ушкодженнях, засоби індивідуального медичного оснащення, уміти

	надавати першу медичну допомогу при пораненнях і ушкодженнях
Основи цивільного захисту	знати фактори ураження ядерної (нейтронної), хімічної, біологічної зброї, запалювальних і сильнодіючих отруйних речовин та засоби індивідуального захисту від них, вимоги безпеки під час дій на зараженій місцевості, уміти користуватися засобами індивідуального захисту, використовувати захисні властивості місцевості

{Додаток 2 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ [№ 143 від 26.02.2020](#)}